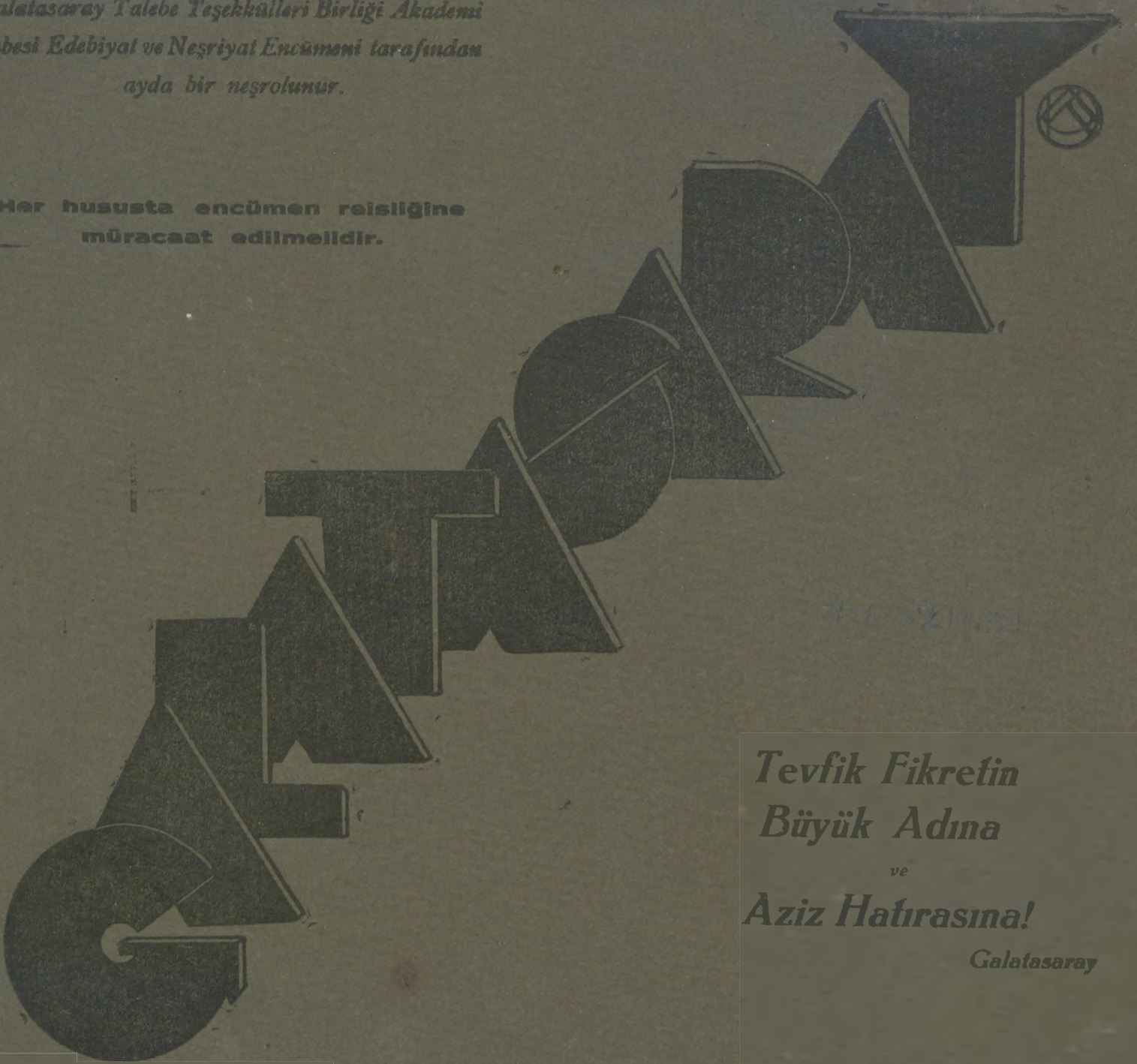

*Galatasaray Talebe Teşekkülleri Birliği Akademî
şubesi Edebiyat ve Neşriyat Encümeni tarafından
ayda bir neşrolunur.*

**Her hususta encümen reisliğine
müracaat edilmelidir.**

*Tevfik Fikretin
Büyük Adına
ve
Aziz Hatırasına!*

Galatasaray

24 Kânunuevvel 1931

No. 11

Tevfik Fikret ve Biz

Ben Fikretin hayatını, mektebimizde yaptığı inkilâpları altıncı sınıfta Türkçe hocamız olan merhum Cemil beyden dinlemiştim. Benim gibi bütün arkadaşlarım da o sınıfa geldikleri zaman aynı şeyleri dinlemişlerdir.

Bugün, biz büyük küçük bütün Galatasaraylılar Fikrete karşı derin bir hürmet hissi besler ve ismini daima minnetle yadederiz. Hepimizin kalbinde onun hususî bir mevkii, hayalimizde vekar saçan simasının silinmez nakışları vardır.

Fikret Galatasaraydan aldığı hızla Galatasarayı yürüttü.

Fikret bizimle iftihar edermiş, biz Fikrete sahip olmaktan mütevellit bir haz duymaktayız.

Fikret Galatasarayı çok severmiş: Mektepten ayrılırken yaşlı gözlerini saklamak için bir daha arkasına bakmıyan Fikret, sonra bütün hayatınca ocağının önünden geçtikçe kalbinde bir yaranın sızladığını söyleyen Fikret elbette! Galatasarayı çok, pek çok sevmiştir.

Onun bu hissine aynı heyecanla mukabele eden, çılgınca arkasından koşan, mektepten ayrılırken « gitme!.. » diye inliyen o zamanki Galatasaray, nesilden nesle aynı hisleri biraz daha kuvvetlendirerek, Fikreti biraz daha efsanevî bir kahraman yaparak nakletti.

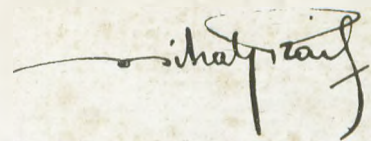
Biz onu hiçbir zaman unutmadık ve

unutmuyoruz: Bugün bizim oturduğumuz bu sıralarda oturmuş olan talebe Fikretin, sade ve temiz bir yüzle bize gülen şu kürsüde fazilet diye kökreten muallim Fikretin, nihayet 31 Martta gençliğin kafasını koparmak isteyen şeriat dilencilerine karşı mektebin önünde «buraya ancak benim naşımı çiğniyerek girilebilir» diye gürliyen müdür Fikretin hatıralarını daima aynı canlılık aynı tazelikle kalbimizde saklıyoruz.

Tevfik Fikreti sevenleri bir araya toplayıp onun lisan, edebiyat şiir ve vatanperverlik sahasındaki hizmetlerini ocağımızda yaptığı büyük yenilikleri yad etmek için bir ihtifal yapmağı düşündüğümüz zaman 24 Kânunuevvel, onun doğduğu günü intihap ettik. Çünkü Fikret bizim için yalnız doğmuştur... O kadar. Ölüm? Tevfik Fikretten bahsederken bu bize pek yabancı geliyor...

Bu sene olduğu gibi gelecek seneler de onu sevenleri bir araya toplayacağız ve yaşayan Fikretin hatıralarile başbaşa kalacak, hep ondan bahsedecek, hep onu yadedeceğiz.

Akademi reisi

Fikretin Tasviri

Zavallı Fikret işte gözümün önünde yaşıyor:

Vasatın fevkinde bir kamet ve esmerin dununda bir renk.. Kalkan gibi metin ve kalkan gibi hücum ve müdafa-aya hazır bir vücut üstünde omuzların

fevkalâde genişliğine nisbetle küçük kalan büyük bir baş, o kadar güzel bir baş ki ancak dimağ ile memlû olabiliirdi.

Fikretin yüzüne bakıp ta iki şeye dikkat etmemek mümkün olmazdı: Alın ve gözler! Bu büyük mağlubu hayatın cebhesi safvetinden parlayan bir levhai zaferdi; o nasiye ancak tacı iffete namizet olabiliirdi. Hatta senelerin bîaman tırnakları Fikretin alnına dokunmaya kıyamamıştı: Naaşı üstünde bile o cephe

bir genç kız sinesi gibi müstevi ve münevverdi. Fikretin boyu orta, fakat cemiyette cebhesi her cephenin fevkında idi.

Fikretin bütün ateşi hayatı gözlerinde idi; hadekaları zîruh birer ahteri siyah-tı. Bu gözler, mümkün değil, görmemek için bakamazdı. Fikretin gözleri pek güzeldi, fakat kadınlara sevimli gelen gözlerden değildi.. Nazarlarımın güzelliği erkekleri korkuttuğu gibi gözlerinin güzelliği de galiba kadınları ürkütürdü. Fikretin gözleri herkesin anlıyamıyacağı bir sanat gibi güzeldi.. Fikret gülünce bütün gözleri değil, ancak gözlerinin içinde bebekleri gülerdi. Hadekaların handesi zekânın handesidir. Şüphesiz Fikretin göz bebeklerinde daimî bir hariki zekâ vardı: Bu nâireî dimağ bütün melâmih vechiyesine bir hayatı hararet verirdi:

Fikretin bazusunu görünüz; pehlivan! dersiniz; fakat ellerine bakınız; Prens! diyeceksiniz!.. Merhum kollarında kuvveti, parmaklarında necabeti temsil etmişti. Elleri sanat gibi büyük ve parmakları şiir gibi nazikti. Tabiidir ki bu kadar mümtaz eller için altın pek sayanı istihkâr bir şeydi. Fırçayı ve kalemi herkeste iyi tutan bu parmaklar parayı tutmazdı. Fikret mal namına denebilir ki, hiç bir şeye malik değildi, fakat tamamilen nefesine malikti, ve nefsi onu ığnaya kâfi gelmişti. Mahrumiyeti hiç sevmediği halde menfaatini ayakları altında tutmaktan hiç fariğ olmamıştır. Onun nazarında zenginlik «istememek» di, bu itibar ile Fikretten daha zengin bir adam göremezsiniz.

Zevtik Fikret

Geniş, sema gibi, yüksek hayalü fikri kadar,
Dehaya taht olan alnında bir cihan var ki
Küçük kalır ona nisbetle şiirin eflâki..
Siyah nazarları dalgın, derin ve manidar.

Hayatı, ruhuna nisbetle, pek çukurda bulur,
Yaşardı şahsı onun haricinde, fevkinde.
Eğilmiyen başı göklerde, mutmain, mağrur
Gezerdi kendi cihanında, kendi zevkinde.

Ey en hafif sesi afâkı inleyen şair!
Kırık rebabının ahengi milletin sesidir!
Bütün hatalara “en gür,, sesinle haykırdın;
Çelik rebabını “kanun,, u “hak,, için kırdın!

Sen — ey hakikatı hissile keşfe den şair! —
Şiirlerinle, sükûtunla, kalbü ruhunla
Vatan ve millet için çırpınırdın, ağlardın;

Elemle tel gibi gergin ve ince âsabın
Bugün “Rebabı şikeste,,nde titreyor halâ!
Senin sesin bize hakkın, hakikatın sesidir.

12 / Kânunuevvel / 931

Munis Faik

Büyük şairin bacakları pek uzun değil, fakat hatveleri pek genişti, mesafeleri çabuk kat'etmek isterdi. Ve ne kadar hızlı yürürse sür'atinden memnun değilmiş gibi görünürdü. Gûya ebediyete gidiyordu, ve asârının lâye-mut olduğunu ve kendisini ebediyete götüreceğini anlamıştı.. Fikret sokakta giderken bazen gözlerini yumar, fakat hiç bir zaman başını önüne eğmezdi. Yürürken etrafında — pek yüksek şah-kalardaki hava gibi, — saabülteneffüs bir tabakai ciddiyet vardı: Güzergâhında çok kişi Fikret'ten kaçardı. Fikreti hariçte hemen daima yalnız görürdünüz. Onun hemrahı mûtadî «yalnızlık» dır. Fikret kendisine (yalnızlık) tan bir arkadaş biçmişti, ondan başkası Fikretle beraber yürüye-mezdi.

Fikretin sesi, ah bu ses söylenmeye

değmez şeyleri terennüm etseydi, yarab-bi, ne kadar yazık olacaktı! O seste ezeli bir ihtizazî nevaziş vardı, Fikret pek acı söylerken bile merâret yalnız elfazında kalırdı. Kelimeler kor gibi muhrik ve elem gibi muztarip kelimeler, fikretin rebabı san'atında bir hummayı şefkatle titrerdi. Fikretin sesi ihtizazile bütün mesafatın merahimini dolaşırdı. O ses yalnız bir müşebbihün bih kabul eder: Fikretin şiiri!.. Üstadın şiiri bir ahenk sesi diğer bir ahenk idi.

Söz yalnız onun sesi ile bir hayatı belâgat alırdı. Bir ses ki ne kontur-baso, ne flavta.. Belki bir rebab, fırtınaları ve muhabbetleri aynı belâgatle ifade edecek bir rebab, bir rebabı naşikeste!. Bosforun ahengi gibi müstağrakî ıtrü nur bir sestî, ve Bosforun ahengi gibi ilel'ebet İstanbulun ruhunda ağlamalıdır.

Cenap Şehabettin

TEVFIK FIKRETE

Ey şair, üfulünle bu dünyayı denide
Birçok sevinenler de bulunmuş - ne sefalet! -
Olsun ne beis var, bugün ey mürdei zinde
Matemzededir kalbi edep, ruhu fazilet!

Yüksekte ve yüksek sanılan bir nice başlar
Baktıkça — o ulviyet cemiyetü ferdi
Payinde tutan — payei ulvine dönerdi,
Pürhafü serâsime ve kindarü muhakkar.

Âlemde eğilmek ne imiş? bilmeli cephen...
Şiirin, edebin, doğruluğun hayr ile hüsnün
Pişinde fakat hilkatı ulyâ ve nezihen

Pürvecdü şegaf secdei takdise düşerdi..
Mânayi ilâhisi nigâhındaki hüznün
Hep hubbu maaliydi ve hep nefreti şerdi.

Tahkir ile baktın bütün ikbali zamana
Her bikese baktıkça fakat boynunu büktün..
Bir parça bulut düşmedi vicdanı ziyana
Lâfzın bütün iclâli mealile büyüktün.

İskenderin - üstünde temasili bedayi
Giryanı elem, nevhager mâtemü hicran
Bir hali bükâhizü müellimde nümayan —
Sandukai zikıymeti, ey şairi mübdî

Şayet sana bir senki mezar olsa sezâvar:
Kabrın ki bugünden bile mihrabı eali,
Kabrın ki bugünden daha bir kiblei ahrar,

Kabrın ki bütün aşkı kemalât ile mâî
Her kalbe yarın — sanma bu ati pek uzaktır,
Bir kâbe ve bir mâbedi tekrim olacaktır!

Tevfik Fikre

Tevfik Fikret

— Hayatı —

Mehmet Tevfik - Fikret - 1867 senesi Kânunuevvelinin yirmi dördüncü salı gecesi saat beşi yirmi altı gece Kadırgada Bostanî mahallesinde şimdi yağlıkçı Nuri efendi veresesine ait bulunan hanede dünyaya gelmiştir.

Babası Çerkeş eşrafından Ahmet ağanın oğlu Hüseyin efendidir. Annesi Hatice Refia hanım Sakız Rumlarından Ahmet Hüsrev efendinin kızıdır.

Çocukluğunu Kadırgadaki büyük babasının köşkünde geçirmiş ve nazûnaim içinde büyütülmüştür. Çok yaramaz ve zeki olduğu kadar hassas bir çocukmuş.

Fikret Galatasaray'a girdiği senelerde

İlk tahsiline Aksaray Mahmudiye rüştiyesinde başlamışsa da Rus harbi muhacirlerinin İstanbul'a gelerek cami ve mekteplere iskân edilmeleri yüzünden kapanan bu mektebi terkederek Galatasaray'a girmiştir. Mektepte fevkalâde çalışkan, uslu ve nazik bir talebe imiş.

Daha mektebin birinci ve ikinci sınıflarında bulunduğu zamanlardanberi şiir yazmağa başlamış ve bunları muallim Feyzi efendiye tashih ettirmişti. 1888 de Galatasaray'ı biaincilikle bitirdi. Yazısı ve kitabeti fevkalâde güzel olduğu için Babîâliye intisap ederek Hariciye İstişare odasına devama başladı. Bir aralık bu memuriyetinden istifa ederek ayrıldı ve biraz sonra akrabasından Bülbul Tevfik paşanın delâletile sadaret mektubî kalemi mühimme şubesine tayin edildi. Aynı zamanda Gedikpaşa ticaret mektebinde Fransızca, Türkçe hüsnühat muallimliği de yapıyordu. Bu esnada Galatasaray sultanisinde münhal bir iptidai muallimliği için açılan müsabakaya girdi ve muvaffak olarak iptidai üçüncü sınıfa tayin edildi. Bu sıralarda «Tercümanı Hakikat»e Nazmı, «Mirsad»a Mehmet Tevfik imzasile şiirler yazıyordu. 1893 de İsmail Safa ve Fuat beylerle birleşerek «Malûmat»ı neşretmeğe başladı. -Bu malûmatı Baba Tahirin neşrettiği Musavver Malûmat ile karıştırma-malıdır- bu gazetenin sermuharriresi Mehmet Tevfik ve sahibi imtiyazı Fuat beylerdi. Ancak yirmi dört nüsha neşredile bilen bu gazete kapatıldıktan sonra Mehmet Tevfik oldukça derin bir sükûta daldı. Servetifünün kısmı edebî sermuharri-

liğine gelinceye kadar geçirdiği bu birkaç senelik sükût devresi edebî şahsiyetine bir hazırlık devresi oldu. Bu devirde yazılarında Hâmit ve Ekrem gibi üstatların tesirinden kurtulamıyor ve tarz itibarile onların tam bir mukallidi olarak gözüküyordu. 1894 de Galatasaraydan muallim maaşlarının yüzde on tenzili meselesinden istifa ederek ayrıldı. Bu sıralarda matbuat âleminde iki fikir çarpışıyor ve dikkati celbediyordu: Şarkçılık ve garpçılık...

Hüseyin Cahit, Cavit, Hasan, Âli beylerin neşrettikleri «Mektep» mecmuası garpçılığı müdafaa, öte tarafta çıkan «Hazinei Fünun» da şarkçılığı temsil ediyordu. Bu gazetelerin şarkçılık ve garpçılıktan mada bariz bir hüviyetleri yoktu. Bunlar ne bir mektep risalesi ne de bir edebiyat mecmuası idiler. Bunlardan başka «Serveti Fünun» ve «Musavver Malûmat» isimli iki haftalık gazete vardı ki basit ve sade birer resimli gazeteden başka hiçbir şahsiyet arzetmiyorlardı. Birgün bu iki gazete arasında «abes ve muktebes» kelimelerinin takfiye edilip edilmeyeceği hakkında bir münakaşa çıktı. Bu münakaşa esnasında «Musavver Malûmat» Recai zade Ekrem beye bazı tecavüzlerde bulundu. Bunun üzerine Ekrem bey Galatasaraydan talebesi olan ve artık hakikî şahsiyet edebiyesini Servetifünunda neşrettiği «Hayran» şiirile bulmuş olan Mehmet Tevfiği seavetifünun kısmı edebî sermuaharrirliğine getirdi. Mehmet Tevfik Servetifünuna intisap ederken Fikret ismini aldı. Kaimpederi bunu kendisine Servetifünuna yazı yazmaması hakkında tenbihatta bulunduğuna atfediyor.

Çok geçmeden «Mektep» in bütün meharrirleri «Serveti Fünuna» «Hazinei Fünun» un bütün yordakçıları Malûmata iltihak etti ve iki taraf şedit münakaşalara başladı. Bu sıralarda bilâfasıla neşrettiği şiirlerle Fikret yeni bir

Fikret son sınıfta iken;

mektebi edebî tesis ediyor, garpçılığa doğru kuvvetli adımlarla ilerliyordu. Serveti funun ve Fikret gittikçe daha büyüyen, daha yayılan bir şöhrete malik olmağa başlıyorlardı. Biraz sonra Cenap Şehabeddin ve Halit Ziya beyler de heyeti tahririyeye iltihak ettiler. Fikret Serveti Fünuna intisabından bir sene sonra 1897 de Robert Kollege Türkçe hocası tayin edildi. 1898 de Rebabı-şekisteyi neşretti. Kitabın nushaları kapışılarak satın alındı o kadar ki 1899 te ikinci defa tab'ına mecburiyet hasıl oldu. Bu bize Fikretin ne kadar vasi bir şöhret kazandığını büyük bir vuzuh ile isbat ediyor. Rebabın intişarından sonra şaire bir durgunluk arız olmuştu. Pek az yazıyor ve yazılarına hatta imzasını atmıyarak «Mehmet Sadi» namı müstearını istimal ediyordu.

1901,.. Serveti Fünun Hüseyin Cahit beyin bir cümlesi yüzünden tatil edildi ve bütün üdebayi cedide sükûte icbar

Fikret, mezun olduğu sene

edildi. Fikret Rumeli Hisarına, Aşıyanına çekildi. İşte bu birinci inziva bize ta hürriyetin ilânına kadar senelerce kalpten kalplere akarak dolaşan, vicdanlarda temiz heyecanlar, milli benlikte şedit ürpermeler yaratan emsalsiz şiirleri kazandırdı. Şubat 1901 de «Sis» Rumeli Hisarından Yıldızın zulmüne isyan eden, ölü İstanbulun çürümüş ahlâkının iğrençliklerini yüzüne bağırarak ilk manzume idi. 1906 de yazdığı «Bir lâhzei teehhür» milleti sevenlerin arzusuna tercüman oluyor, tesadüfün insafsızlığına haykırıyordu. 25 Haziran 1908 de Resne dağlarında hazırlanan hürriyet mücadelesine «Millet şarkısını» 11 Temmuz 1908 de «Rücuu» nu yazdı. Meşrutiyetin ilânından sonra «Tanin» de çalışmaya başladı. Eski arkadaşlarıyla hırstan azade temiz ve idealist bir gazetecilik yapmak istiyordu. Fakat arkadaşları eski hülya devirlerindeki düşünceleriyle değil, inkılâbın nimetlerinden istifade etmek gaye-

sile hareket ediyorlardı. Bu kadar maddî bir muhitte temiz ve faziletli Fikret durmazdı. Taninden ayrıldı. Meşrutiyetten sonra kendisine derin bir küskünlük ve bedbinlik gelmişti. Bunu istibdat senelerinin ruhiyatındaki tesirlerine veya muhitin çirkin ve pek maddî ahlâkına atfedebiliriz. Çok faziletli, çok ahlâklı olan Fikret devrin bütün çirkinliklerinden bedbin olarak kaçmakta haklıydı.

1908 de «Yeni mekteb» i tesis etmek istedi. Bu anonim şirkete maddî müzaheretini vadedenlerden hiçbiri, bir İngilizden madası sözünü tutmamıştı. Bu sıralarda ise Galatasaray binası yanmış ve mektep Beylerbeyine nakledilmişti. Yarım asırlık koca müessesede büyük bir hercümerç hükümferma idi. Talebeler kendilerini hiçbir kayda tabi tutmuyor, mektepte arzu ettikleri gibi hareket ediyorlardı. Bu hadise mekteplerini seven eski mezunları pek ziyade müteessir ediyordu. Nihayet bunlardan birkaçı o zaman Maarif nazırı olan Abdurrahman Şeref beye müracaat ve Fikreti Galatasaray müdür tayin etmesini rica ettiler. Nazır bu arzularını yerine getirdi ve Fikreti vasi bir selâhiyetle Galatasaray müdürlüğüne getirdi. Buna bazı mahdud düşünceliler: Şair idareci, mürebbi olamaz diye itiraz ediyorlardı. Fakat Fikret bütün bu seslere eserile cevap verdi ve bugünkü emsalsiz bir makine intizamile işliyen idarenin temellerini kurdu. Az zaman içinde bugünkü bina itmam ettirildi ve talebe tekrar eski binaya nakledildi. Mektep derhal büyük bir intizama kavuştu. Fikretin sükûnu, vekar ve fazileti bütün muhitini sardı. Talebeler dersleriyle, mubassırlar vazifeleriyle alâkadar olmağa başladılar..

Bukadar anî bir tebeddül Fikretin müstesna idare sistemi sayesinde husule gelmişti. Bu sistem talebeyi ezen, sıkı müstebit bir idare şekli değildi. Talebe gayet hürdü. Hiç ceza almıyordu. Fakat müdekkik bir göz üzerinden hiç ayrıl-

mıyor, bütün kaba hatleri bir nazarla tashih ediyordu. Sınıflarda, yatakhane ve yemekhanelerde tam bir intizam ve mükemmeliyet hükümferma oluyordu. Fikret bütün düşüncelerinde olduğu gibi memuriyet hayatında da mantıksızlara tahammül edemiyordu. Fikretin doğruyu gören ve buna en kısa yoldan gitmeğe çalışan zihniyetile nezaretin köhne revşi daha ilk günlerden çarpışmağa başlamıştı. Kendisine uymak lâzım, yavaş yavaş gibi tavsiyelerde bulunuyorlardı. Bu tavsiyeler onu müteessir ediyor ve memuriyetini terke kalkışiyordu. Fakat eski hocası ve müdürü Abdurrahman Şeref bey her seferinde onu teskin ediyor, bu fikrinden vazgeçiyordu.

Bu sıralarda Fikretin talebile azledilen bir muallimin tekrar mektebe alınmak istenmesinden nezaretle aralarında çıkan bir ihtilâf gittikçe hararetlendi. Buna korfrans salonunun cami üzerinde inşa edilmesinden tevellüt eden bir mesele de inzıam etti. Fikret istifa edecekti fakat bunu birdenbire vukua gelen 31 Mart hadisesi bir müddet tehir etti. Çünkü böyle karışık bir zamanda müesseseyi başsız bırakmak istemiyordu. Asayişin sükûn bulmasına intizar etti. ve 11 Nisandan sonra mektepten ayrıldı. Yeni nazır Nail bey buna razı olmayordu. Birçok ısrar ve vaatlerle Fikreti tekrar müdürlüğe getirdi. Bu ikinci müdürlüğü bir sene kadar tam bir sükûnet içinde geçti diyebiliriz. Galatasaray müdürlüğünden maarif nezaretine tayin edilen Emrullah efendinin

Fikret odasında

zamanında ise yeni ihtilaflar husule geldi. Mektep bütçesinde haksız tasarrufat icra edilmesinden ve muallimlerin kıstelyevmi meselesinden hasıl olan bir ihtilâf bütün bağları kopardı. Fikretin gayet şedit bir lisanla yazdığı mektuplar, hakikatı bağırın lisanı mağrur nazırı kızdırdı ve 25 Mart 1910 da Fikretin istifasını kabul etti. Fikret üzülerək Galatasaraydan ayrılmıştı. Haksızlıklar, manasızlıklar bütün tahammül kudretini kırmıştı. Fikretin istifa ederek çekilmesi birçok gürültülere sebep oldu. Muallimlerden bazıları vazifelerinden ayrıldı. Talebenin bir kısmı mektebi terkettti. Fikret, bu küskün kıymet Robert Kolejdeki vazifesile iktifa ederek Aşıyanına, ikinci ve son inzivasına çekildi. Bu ikinci inzivada yeryüzündeki zalim bütün kuvvetlere isyan etti. 1911 de çığrından çıkan idareyi «Doksan beşe doğru» ile acı acı tenkıt etti, «Rebabın cevabı» nı yazdı. 328 de «Hanı yağması» intişar etti. Artık herkes ona hücum ediyordu,

Fakat o her zamanki gibi asil ve vakur bunlara ehemmiyet vermiyor.ve gözü önünde harap olan memleketin dertleriyle müteallim aşyanında sakin oturuyor; kat'i hükmü tarihe bırakıyordu.

Büyük Fikret memleketini, milletini aile ve çocuğunu düşünürken kendi kendini ihmal etmişti. Müzmin bir şeker hastalığı vücudunu günden güne kuvvetten düşürüyordu, Buna rağmen müstakbel nesli faziletli yetiştirmek, daha küçükken miniminilere büyüklük aşılama arzusu ile «Şermin» i yazıyordu. Bazen hastalığı dolayısıyla sağ elini kullanamıyor, o zaman sol elile yazıyor,

Fikret hayatının son yılında

onu kullanmadığı zamanda dikte ederek refikasına yazdırıyordu.

1915 senesi... Fikretin son yılıdır. Çok zayıf düşmüştü. Bu senenin yazını yataktan kalkamayacak bir şekilde karşıladı. Ağustos başlarında biraz kendine gelir gibi olmuştu. Artık bastonuna dayanarak evinde dolaşabiliyor fakat ne çalışıyor, ne yazabiliyordu. 5-6 Ağustos gecesi birdenbire sancılandı. Alınan bütün tedbirler ızdırabını bir türlü dindiremedi ve gece saat ikiyi yirmi altı geçte vefat etti.

Fikret hayatında takdir edilmemişse bu onu çeviren muhitin tefassuh etmiş bulunduğu en büyük delildir.

Fikret ölüm döşeginde

Fikret bugün hepimizin kalbinde faziletin bir timsali, ahlâk ve vatanperverliğin bir numunesi olarak yaşıyor ve yaşıyacaktır. Fikret büyüktü, hayatında vekarın, faziletin timsali olarak kaldığı için büyük, senelerini vatan evlâtlarına hasretmiş olduğu için büyüktü. Vatanperverdi.. Bugün hangimiz «sis» i sesimiz titremeden okuyabiliriz, hangimiz millet şarkısının karşısında derin bir huşu duymayız.

İşte bunun içindir ki bu gün kalplerimizin en mutena köşelerinde Fikrete derin bir hissi hürmet ve muhabbet besliyoruz; ve onun temiz hatırası melce yaptığımız gönüllerimizi asil sevgisile doldurmak-tan derin ve haklı bir gurur duyuyoruz.

Salihî Ragıp

Gençlik ve Fikret

Fikret bugün Türk gençliğinin yüreğinde yaşıyor. Ölümünden yirmi sene sonra heykelini diken gençlik Fikreti gönlünde taşıdığını bununla gösteriyor. Nurlu ruhlar genç gönülleri daima kendilerine çekerler. Hayat kahramanlarının ölmez misalleri kadar hiç birşey gençliğin ruhunu coşturamaz.

Fikret nasıl bir muallim, bir mürebbi bir müdürdü? Türk gençliği onu yakından tanımış olanlardan işte bunları soruyor. O yüksek şairin, bugün dili eskimiş olsa bile, eserlerinden taşan duygu ve düşünce kuvvetlerinin her zaman canlı ve ilhamlı kalacağını gençlik pek iyi anlamıştır. Ama kendisini nasıl yaşar, nasıl çalışırdı?

Fikret talebesine edebiyatımızı öğretirken tatlı dilimizin en güzel örneklerini gösterir, yüreğinden coşan hüsün ve sanat aşkıyla onları canlandırır, yaşattırdı. Gençliğe gönülden sevdiği, asıl milletin en yüksek haslatlarını nurlu gençliğinde sezdiği için talebesine yürekten bağlanan tükenmez sevgisinin bütün coşkunluğuyla fikir ve heyecan enginlikleri karşısında o genç ruhları da dalgalandırırdı. Fikret talebesinin bedî ve insani kabiliyetlerini en çabuk uyandıran ve arttıran müstesna bir muallim ve mürebbi idi.

Fikret sözünden ziyade özüyle gençliğin ruhuna işlerdi. Hergünkü yaşayışıyla uğraşışıyla, talebesine yardım uğrunda kendisini unutuşuyla herkesin gözü önünde canlı bir örnek olduğu için gençliği kendine çeker yükseltirdi. Hem yalnız gençliği değil, bütün etrafındakileri beraber çalışanları yeni bir canla ayaklandırır, kendilerinin bile ummadıkları himmet ve hizmet derecelerine çıkarırdı. Herkese elinden geleni gösteren, herkesin yardımını bekleyen, iyiliğini isteyen, gönlünü alan Fikret işte bunun için herkesin canla başla izinden yürüdüğü emsalsiz bir rehber ve âmirdi.

Muallimliğinde, mürebbiliğinde, müdürlüğünde Fikretin bütün bu muvafakiyetleri cemiyet ve hayat ve hizmetinde daima en yüksek mefkûreyi yaşa-

tan insanî faziletlerinin mükâfatıdır. Fikret doğruluğa, güzelliğe, iyiliğe, insanlığa bütün ruhuyla inanır, bu sarsılmaz insanın, hiç şaşmadan, her işinde yaşattırdı. Onun hudutsuz sevgisi asıl milletinden, eşsiz yurdundan başlayarak bütün insanlığı, varlığı kuşattırdı. Coşkun gönlü, en çok, derin duygu ve düşünmeden sevgiden, yaradılmıştan, hâlis ve temiz insanlıktan hoşlanırdı. Bu yüzden ki Fikret üzerine aldığı her işe yürekten bağlanır, milli ve insanî hizmetlerini en yüksek feragat derecelerine çıkarır, en asıl bir istigna ile, güneş gibi, bütün gözleri kamaştırırdı.

Millî talim ve terbiye sahasında Fikretin başlıca faaliyet hedefi nurlu ve vicdanlı bir gençlik yetiştirmek, onun şuurlu yardımıyla milli hayatımızı yükseltmekti. Fikret için bilgili ve becerikli talim, ahenkli bir ruh ve beden terbiyesinin en tesirli bir vasıtasıydı. Fikret, asıl ve fedakâr milletin en eski ve amansız derdini yarım okumuş oğullarının çürük ve çürütücü terbiyesinde, irfan ve seciyye yoksulluğunda gördüğü için çaresini de, kudretli ve mefkûreli bir Türk gençliğinin rehberliğiyle, âsil sanat ve cemaat topluluklarından başlayarak bütün millî varlığımızın yükseltilmesinde arardı. Yüreğinden taşan millet, memleket, insaniyet aşkını hep bu maksatla talebesine aşılar, onları fazilet, hamiyet, irfan ve medeniyetin birer yorulmaz ve yılmaz nâşiri hâline getirmek isterdi.

Nurlu ve vicdanlı Türk gençlerine işte böyle hizmet eden, ona milliyet ve insaniyet hizmetinin, istigna ve feragatin, ruh asaletinin en yüksek örneklerini gösteren, bütün bir ömür müddetince aynı ulvî mefkûrenin ferdi hayata nasıl hâkim olabileceğini öğreten «fikir hür, irfanî hür, vicdani hür» Fikretin ölmez ruhuna bugün bütün münevver Türk gençliğinin coşkun gönlü karışıyor.

Salih Nijâr Keramet

İnsan Fikret - Şair ve San'atkar Fikret

(İhtifalde okunmak için yazılmıştır.)

Bundan altmış dört sene evvel, yine böyle bir kânunuevvel günü, zekâ âlemine doğan Tevfik Fikret, malûmdur ki, Türk şiir ve san'atının irişilmesi her faniye müyesser olmıyan şahikalarından birini teşkil eder. Fakat şair ve san'atkar Fikret'ten daha yüksek bir Fikret vardır: "İnsan Fikret,, — Bütün beşerî zaafların fevkına çıkmış bir "İnsan Fikret,, ki, Cenap Şahabeddin beyefendinin dediği gibi "bütün insaniyetin medarı mubahatı olsa gerektir...,,

Evet Tevfik Fikret bütün beşeri zaafların fevkına çıkmıştı. Onun güneş gibi temiz ruhunda âdiliğe müteallik en küçük bir zaafın lekesi yoktu. O, sanki insanlığın da fevkinde iki. Bütün büyüklü ile fazilet Fikretin şahsında tecessüm etmiş gibidir. Hiç kimse, fazilet ve doğruluk namına menfeati onun kadar istihkar etmemişti. Fikretin fazilet, hakikat ve san'at oğrunda feda edemeyeceği hiç birşey mevcut değildi. Nefsini hayatı içtimaiyenin bütün küçükliklerinden vikaye için adeta münzevî yaşadı.

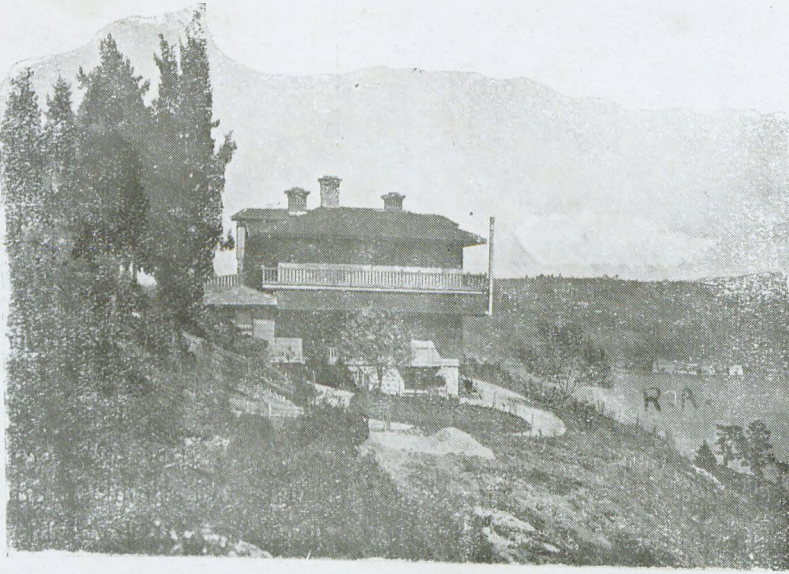
Vücûdi, içtimai hayatın fevkinde, Hisar tepesine kurduğu "Aşıyan,, ından Eyipteki mezarına hubut ve ruhu milletinin kalbinde ve "Rübabı Şikiste,,nin sahifelerinde ebediyete süüt edinceye kadar, kırk sekiz sene, karşısında daima güzelliği iyiliği, doğruluğu arıyarak yaşamıştı. Ekseriya isyanı, hırçınlığı aradığı bu üç şey'i — vicdanından başka yerde — her zaman bulamadığı içindi..

Fikret bütün hayatını güneş gibi etrafında nur ve ziya neşrederek geçirdi. Onun nuru dehası o karanlık istibdat devrini bile aydınlatmıştı.. Alev gibi bir nazar, ateş gibi bir söz: İşte Fikretin âteşin ruhunun haricte de tecellisi....

Zulüm ve cihalete karşı onun büyük kalbi daima isyanla çarpmış; cümlei hissiyesi, istiraba inliyen bir rübap gibi, daima titremişti. — O cümlei hissiye bugün bile "Rübabı Şikeste,,nin sahifelerinde inlemekte...

Tevfik Fikret yalnız kendi hassas ve muztarip ruhunun elemlerini, kînü gayzını terennüm etmedi, fakat hiç kimsenin derdini serbestçe haykıramadığı o istibdat devrinde asrının ıstırabını, elemlerini, milletin kalbinde senelerdenberi müterakim gayzü kîni rübabının tellerine terennüm ettirdi. Şiiri vatanın vicdanındaki facialara ağladı - ve anlattı.. Birer hissü hayal bediası olan şiirleri nadiren bir tebensüm, ekseriya bir girye, veya bir ihtizazı enindir... "Tefekkür,,ünde bunu kendisi ne güzel ifade eder:

Bütün şiirlerimin ruhu bir teneffürdür,,
Bütün şiirleri değilse bile en güzel şiirleri
filhakika bir teneffürden doğmuştur. İşte o zaman en feci sefaletlere ve seni haksızlıklara sahne olmuş olan İstanbula Boğaziçinin bütün sislerini yuvarlamak istiyen ve yuvarlıyan "Sis,,; İşte "Bir lahzai teahhur,, ve işte hayalini münkesir eden bir idareye, ve sui idareye, hücum eden "Doksan beşe doğru...,,

Aşyan

Tevfik Fikret Türkiyenin, Türkün ve Türklüğün en büyük meftunu idi. O, vatanını herşeyden ziyade ve pek, pek çok severdi. Bilhassa İstanbulu okadar severdi ki belki ondan uzak bulunmamak için seyahat bile etmemiş; Boğaz içinin mavi sularına bakarak yaşamayı namütenahiliği hissetmek için kâfi görmüştü. Fakat Fikretin hayalinde daha mâmur, daha temiz ve daha medenî bir Türkiye yaşıyordu. Denebilir ki bütün hırçınlığı biraz da hayalinde yaşattığı Türkiyeyi karşısında göremediği içindi. Onun vatanına âit emelleri o kadar bihudut idi ki!...

İsalet ve necabetine, şecaat ve cesaretine hayran olduğu Türkün, sıtraten temiz olan ruhunda en küçük bir lekeyi bile görmek istemiyordu. Fazilet ve hakikate kendisi gibi, hurdabîn bir itina ile titreyen; hürriyete karşı onun duyduğu büyük susuzluğu duyan bir Türk milleti görmek istemisti. Ve bu emelinin bir gün hakikat olabileceğine dair sarsılmaz bir kanaati vardı. Ümit ediyor, daima ümit ediyordu. Vataına "Rübabın cevabı,, nda:

«Karşında son teranei ruhum benim medit
«Bir sayhai ümit olacaktır, ümit!.. Ümit!..»

dememiş miydi?

Ah! Hakikaten Fikretin son "teranei ruhu,, bir "sayhai ümit,, olacaktı, fakat onu okadar nevmite edecek sinirlendirecek haksızlıklar olmuştu ki!..

Evvelâ pek nikbin bir nazarla hayata bakmış; milletin, vatanın ve insaniyetin yaralarını sarmak isteyen şiirler yazarak kalplere ümit ve teselli nefhetmek istemişken gayretin — o zaman — berhava olduğunu müteaddit def'alar görmüş ve anlamıştı. Ve ömrünün son senelerine doğru, artık her şeyi kara ve

karanlık görmeğe başladı. Fakat hayatının bu ikinci safhasında, bütün insanlara, bizzat insaniyete, hatta kâinata küserek çekildiği zaman en güzel şiirlerini yazdı. Çünkü yine vatan aşkı ve vatani müreffeh ve müzeyyen görmek ihtiyacı ile titriyordu; ve en nevmite, en bedbin bir ahengü edaya bürünen şiirlerinde bile tamamen gizlenemiyen bir ümit ve teselli ıtrı vardır. Hatta ümidini okşıyan küçük bir hadise vukuunda "Sis,, e —ondan çok zaif olan— "Rücû,, u ilâve için hiç tereddüt etmedi.

Fikret mağrur; fakat kelimenin en temiz manasıyla mağrurdu. Bu asil ve necip gururu da, o zaman, çekemiyenler olmuştu. Başları yerlerde gezmeye alışmış olanlar o yüksek baştaki asil gururun mânasını elbette anlayamazlardı. O gurur karşısında ezildikçe "Fikret kibirli!..,, dediler, gurur ile kibir arasındaki uçurumlu mesafeyi unutarak...

Başı hiçbir kuvvet karşısında eğilmek kabul etmeyen Fikretin en tabii hali belki gururu idi. O, vatandaşlarına da —Millet şarkısında— mağrur olmayı tavsiye etmişti :

«İnsanlığı pamâl eden alçaklığı yık ez

«Billâh yaşamak yerde sürühlenmeye değmez!..,

Edebî mevkiine gelince : O, sanat ve edebiyat silsilesinin en yüksek şahikalarından birindedir, şahsî faziletin en yüksek mertebesinde olduğu gibi... Füzuliden başlayarak Bakî, Nef'î, Nâbî, Nedim gibi san'atkar ellerden mütemadî tekâmüllerle geçtikten sonra nihayet şairiazamının icazkâr san'at ve dehaetine vasıl olan uzun bir mazinin bütün azamet ve ihtişamını sürükliyen aruz, Fıkrette yepyeni bir şekli almıştı. Fıkret şiirimizi "mısrağ edebiyatı," olmaktan çıkardı. Fıkrete kadar fikir yalnız bir mısrağı, veya bir beyti doldururken, Fıkretten sonra - nazmın ahengini muhafaza eden nesrî bir eda alarak— yayıldı, genişledi. Şiir, mevzuun nev'ine göre bazen —Balıkçılarda— tekellümî ve sade bir ifade, bazen bir'akis —la dans serpantin'de— raksan bir ahenk alarak yeni bir safhaya girdi. Fıkretin bazı mısraları yan yana dizilse, heman hiçbir kelimesinin yerini değiştirmeye lüzum kalmadan, muntazam bir nesir parçası olabilir.

Evet, Füzulîden beri hiçbir şair nazmın lisanına Fıkret kadar kuvvetle hakim olmamıştı. Bununla beraber, Fıkretin lisanındaki fesahati bir belâgat noksanı, şiirlerini az çok felsefî bir hakikate doğru sürüklemesini şairliğinin kifayetsizliği ve şekle fevkalâde istinasını nazımı suhuletinden mahrumiyet gibi telâkki edenler de olmuştu.. Fakat bunlar, — dilini her büyük san'atkâra kadar uzatmaktan çekinmeyen — hasedin tesiri altında söylenmiş ve yazılmış şeylerden ibarettir. Ve her şeye rağmen Tevfik Fıkret, edebiyat tarihimizde hâlâ büyük bir san'atkar, büyük bir mütefekkir ve hususiyle pek büyük bir şair olarak yaşıyor — ve daima öyle yaşayacak...

Tevfik Fıkretin büyük şahsiyetini bir tek cepheden mübalâğa edemeyiz. Onu hakkile anlıyabilmek için muhtelif cephelerden tetkik etmelidir. Bir fikir hazinesi olan şiirleri aynı zamanda birer his ve hayal hazineleridir de. "Rübabı Şikeste," de sırf his ile dolu şiirler de var : "Bir hicranı muvakkatten sonra," "Sen olmasan," "Leyli veda," "Ömrü muhayyel," "Teşriki melâl," "Sevdai şiir," "çiçekler içinde," gibi...

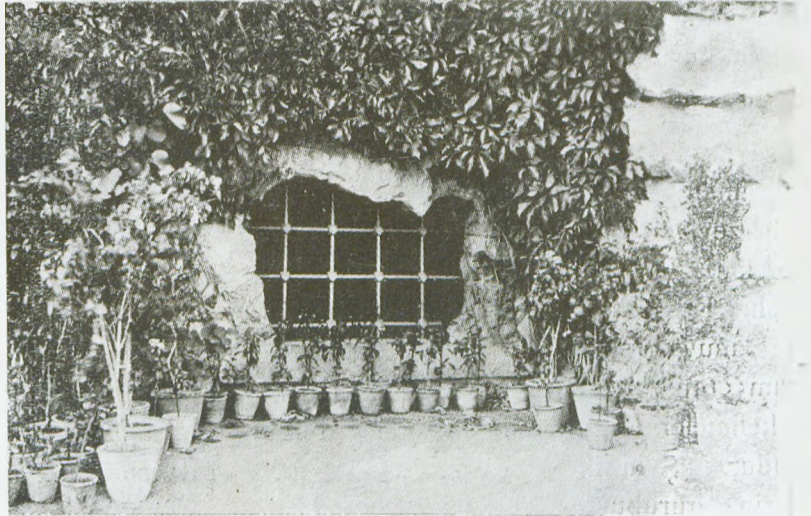
Fıkrette "lyrisme," yoktur demek te doğru olamaz. Vakaa Fıkret yalnız bir kadın aşkı— refikasının aşkını— tanımıştı, ve:

«Değil garamı hevesperverane mutadım»

(tesadüfler)

diyordu, bununla beraber masum ve hayalî aşkların ilhamıyla "âşikane," şiirler de yazdı. Binaenaleyh Fıkrette "lyrisme," yoktur demek edebî bir hatadır.

Tevfik Fıkretin edebiyatımıza olan hizmeti eseriyle de ölçülemeyecek kadar büyüktür. Otuz senelik edebî inkilâp, şüphesiz, Fıkretin eseridir. Eğer Fıkret, birer zekâ fosforu gibi yanan siyah gözlerinin âteşin nazarlarıyla, gençliğin ruhunda ümidi tutuşturmuş olmasa ve hiç bir kuvvet karşısında "kırılmaksızın eğilmeyen," - bu tabir Cenap Beyindir - mağrur başıyla onlara rehberlik etmeseydi, bu inkilâbın bu yolda vukuu tasavvur edilebilir miydi?

Aşıyandan bir köşe

Mamafi, o zaman, bir yeni edebiyatın doğması tabii ve zarurî idi. Fakat bunu ilk önce hisseden yine Tefvik Fikret oldu. Çünkü gençliğin nabzı onun avuçları içindeydi; nazarları yalnız ona müteveccih. Cenap Şahabettin Beyfendi bize anlatıyor: Servetifünun metbaasında bir gün Tefvik Fikret “güzel ve san’atkâr,, elini onun omuzuna dayamış :

— Cenap, hissediyorum, bir yeni edebiyat doğmak üzeredir. Onu yaşatmak için benimle çalışmayı vaadediyor musun? demiş. Ve işte o günden itibaren aralarında “muahede aktedildi,, ve çalışmağa başladılar. Yıldız sarayı gibi müstahkem ve korkunç istibdat kal’asını bile sarsan bu edebî ve fikrî inkilâbın şerefi en ziyade Fikrete aittir.

Tefvik Fikretin kıymeti edebiyesinden uzun uzadıya bahsedecek değilim; zira, burada bulunan güzide zevat bilirler ki Tefvik Fikret maharet ve kıymeti edebiyesi hiç şuphe ve tereddüt kabul etmiyen bir san’atkârdı. Her kelimesi tartılı ve her cümlesi ölçütlü olan şiirlerinin her biri bir san’at bediasıdır. Bunda bütün bitaraf edebiyat münekkikleri müttetikler. Binaenaleyh herkesce mâlum ve makbul bir hakikatı tâmik ve tekrara lüzum yoktur, sanırım. Bunu böyle kabul ettikten sonra, Fikretin kusursuz olan âsarındaki hususiyeti biraz araştıralım .

Tefvik Fikret yalnız şair değildi; o, aynı zamanda ressamdı. Derin bir musiki hussü zevkine de malik olduğu, birer beste kadar ahenktar olan, şiirlerinden anlaşılır. Ressam oluşu da tabiat tasvirlerinde muvaffak olmasına vasi nisbette yardım etmiştir. “Avengi Şuhur,,dan her biri kelimelerin rengiyle boyanmış birer tablodur. “Şehitlikte,, yağmurdan sonra güneşin gurubunu bir tablodan daha kuvvet ve isabetle tasvir etmiyor mu? Bu misaller istenildiği kadar arttırılabilir.

Tefvik Fikret his ve hayal ile dolu şiirlerine bir de felsefe yüksekliği ilâve etmek istemişti. Gözleri hayal ufuklarını dolaşırken, dimağı fikir uçuşlarına daldı. Bu suretle, yazdığı şiirlerde hem hissü hayal, hem tikrî hakikat bulunurdu. Bu itibarla şiirleri ekseriya felsefî bir hakikatle neticelenir; ve zannolunur ki o hisli şiiri yazdıran münhasıran bu netice hakikattir, meselâ:

“Seninle,, şiiri:

“Evet niçin bu güzel yol, sonunda bir uçurum!,,

“Bisiklet!,,

Hayatı birkaç adım fazla koşturup yormak!

“Sen olmasan,, :

“Bükâya deyse hayat!,,

“Tefelsüf, :

“Benim elimde, benim benliğim de baziçe!,,

“Hayat,, :

“İnan, Halûk,, ezeli bir şifadır aldanmak,,

“Yaşadıkça,, :

“Sever hayatı beşer ta seri mezarında,,

mısrağlarıyla biter. “Enini gam,,ın ruhu da şu mısırda mündemiçtir:

“Neden benim kederim başkasında zevk olsun?,,

Evet Tefvik Fikret bütün bir hakikatı bazen bir tek mısrağa sıkıştırır, ve şiirlerini ekseriya böyle bir hakikatle bitirir; fakat bu, his ve hayal azlığı şeklinde tevîl edilmemeli; çünkü diğer mısrağlar zorla yazılmamıştır, yani haşiv değildiler.

Tefvik Fikret san’atın en ince noktalarına vakıftı. Şiirlerinde tesadüfe bırakılarak geçmiş bir tek hata bulunmaz. O, daima mükemmeliyeti istihdaf ederdi. “Rûbabı Sikeşte,, baştan başa kusursuz bir san’at bediasıdır. Fikretin hiç bir kuvvet karşısında eğilmediğini söylediği-

miz mağrur başı yalnız san'ate karşı eğilirdi. Diyebiliriz ki onun mâbedi san'at mâbudu yine san'atti. Fuzilinin Nefinin, Nedimin, üstad Ekrem'in, Abdülhak Hamidin en samimî taktirkârı Fikretti. San'ata bu kadar hürmet eden ona bu derece meftun olan Tefvik Fikret, tasannudan da o nisbette ictinap ederdi. Âsarı tasannudan ârî san'at eserleri arasında en ön safta yer işgal edecektir.

Tefvik Fikret başlıbaşına bir şahsiyetti. Onun bir şimşek gibi çabuk parlıyan ve, heyhat! çabuk sönen dehası edebiyat tarihini, bir şimşek, hızıyla ikiye ayırdı: Bir Fikretten evvelki edebiyatı, bir de Fikreti takip eden edebî inkılâbı düşünelim. Yarabbî, arada ne azim farklar var!

Cenap beyefendi, Fikret vefat ettiği zaman yazdığı emsalsiz makalede: "Fikretin vus'ati dehası tûli hayatı ile hiç müte nasip olmadı,, demişlerdi. Evet, Tefvik Fikret ancak kırk sekiz sene yaşadı. Başlı başına bir asrı dolduracak kabiliyette bir dehaya malikken, ne yazık! yarım asır bile yaşayamadı. Fakat ölmek alel'ade insanların nasibidir, Tefvik Fikret ölmedi; ölemezdi... Eserleri onu ebediyete götürdü. Fikrete tarihi edebiyatımızdan daha güzel bir türbe, onu hiç unutmıyan gençliğin mahabbet ve takdirinden daha emin bir türbedar bulunabilir mi? Vücudu Egipteki istirahatgâhında yataarken hatırası milletin kalbinde ve namı edebiyat tarihimizde

ebediyen yaşıyacaktır. Ve insanlar fazileti, edebiyat ve san'ati şayanı takdis tanıdıkça hiçbir Türk *Tefvik Fikret* ismine bigâne kalamaz!

*
* *

Bahçemize Fikretin bir büstünü koydurmak arzusunu hissederken, faziletin mücessem timsali olan hayalini -- onu şeklen tanımak şerefinden mahrum bulunan -- genç neslinin nazarında canlandırmak için o büyük başa ve o necip çehreye tunçtan veya mermerden bir maddiyet vermeğe lüzum olmadığını; çünkü en muvaffak olmuş heykelin bile Fikretin şiirlerini okurken hayalimizde tecessüm eden "heykeli fazilet,,ten daha vazih ve belîğ olamayacağını biliyorduk. Bununla beraber o büstü bahçemize konmuş görmek arzusundan vazgeçemedik.. Çünkü, mubârek sakfı altında vaktile Fikretin de feyzal dığı, daha sonra ona bir muallim, bir müdür, sıfatiyle yardım ettiği, ve ondan tamamen ayrıldıktan sonra da hatırasına daima kalben merbut kaldığı mektebimize girip çıkanlar, isteriz ki, onun manevî sahibi, ve asıl sahibi, olan Tefvik Fikreti, hürmetkâr bir nazarla, selâmlasınlar!..

Kânunuevvel 1931

Munis Fâik

Fikretin mektebimiz için yazdığı Şiir

Fercin bütün semasını birden kucaklıyan
Bir pencerede, sahnei haverle ruberu.
Yıllarca bundan evvele raci, bugün yavan
Bir sergüzeşt, o günler için macera dolu
Bir ömre nasbı fikr ile daldım. Bugünkü ben
Kim der o yirmi beş sene evvelki gölgeyim?
Bir çeyrek asra öyle uzaktan bakıp gülen
Simaya şimdi ben bile bigâneyim.. O kim?
Kimdir hakikaten şu beyaz bir gelin kadar
Hassasü şuh akasyaların gölgesinde gâh
Bağırın, gülen, koşan, tepinen; bazı pürvekar
Bir tavrı iktinah ile, bir yanda bir siyah
Cildin zilâli lâli sûtunda kaybolan
Cevval ve muhteriz çocuk? Ey me'meni şebap
Ey me'meni şebabü zekâ, ben de bir zaman
Ettim geniş kanatların altında ihticap,
Sen sakladın bu ruhu muhitin ziyaşiken,
Muhnik soluklarından; evet, sen kucakladın
Tuttun, önüm bütün uçurum, hep sukut iken
Cehlin, taassubun dudağından bağan adın,
Gel dinle, ruhumuzda ne hurrem teraneler
Canlandırır, ne hatıralar titretir, ne saf
Efsaneler, ne mudhikeler güldürür, neler
İkaz eder, neler yaşatır!. Fikr için meta
Ümmî için melâz olan ağışu müşfikin,
Ey piri muhteşem, medeniyet perisine
Bir gehfi biriya; ona en mahrem, en yakın
Sensin; biraz düşün ve kurtulma hissine
Sahip vatan çocukları hep sende beslenen
Senden havat alanlar; en âteşli hak sesi
Senden kopar, koparsa, bu boşlukta bağteten:
Sensin cihanı fikretin en canlı mâkesi...

Garp iştıyakı fikre açık bir ufuk, ve sen
Şarkın bu ufka ilk açılan bir deriçesi!

ZERRİŞTE

"Yaz aşkına dair," dediniz... İşte çocukken
Gayet afacan bir kedi sevdim ki elimden
Bir lâhza bırakmazdım; uyurken kucağında

Ruhumdaki şefkat

Hep üstüne titrer, gece bazen yatağında
Birlikte uyurduk. Bırakıp mektebe gitsem

Diltengii hasret

Mutlak beni dikkatsiz eder, "hey koca sersem!"
Tevbihi tokatlarla gürüldedi başımda.

Ben, aşıkı şeyda

Her kahra tahammülle severdim... O yaşında
Sevmekteki tesirü teselliği bilirdim,

Herkes gibi; hatta

Bazan da sebepsizce olurdum müteellim...
Zerrişte, bu ismidî onun, sanki haberdar

Mahfî kederimden

Yaltaklanır, atlar, sürünür, okşatır, okşar;
Tatyibime elbette o gün çare bulurdu;

Lâkin üzerimden

Bir kerre o hüzn oldu mu zail, kurulurdu:
"Sâyemde bu neş'en!" demek ister gibi mağrur.

Mağruru muhakkır;

Başlardı vefasızlığa, ben, acizü meshur,
Her türlü huzûzatına, her keyfine tâbî;

Bazan mütehayyir

Bazan mütehakkim; yine aciz. yine kanî;
En şüpheli bir meylini görsem inanırdım;

Biçareliğimden

Hep tırmalanır, tırmalanır, tırmalanırdım!..
"Yaz aşkına dair," dediniz... İşte misali:

Sevdiklerimin ben

Hepsinde bu tırnakları, hepsinde bu hali;
Hepsinde bu hırçın kedi simasını gördüm...
Bir ömrü cahimin bütün ezvakını sürdüm!

H A L Ū K U N V E D A I

Sen tren, ben vapurda pürtemkin
Atılırken sen İskoç ellerinin
Sisli, yağmurlu, karlı, buzlu, fakat
Ceddü himmet, vekarü hürriyet
Dolu peygulei temeddününe
Ben se nazende Bosforun köhne,
Köhne, avare, bihaber, bizar
Belki cennet kadar teravettar,
Fakat alûdei kelâlû kesel
Bir kenarında münharif, muğfel.
Bir hayatın firaşı izletine,
Ne düşündüm, bilir misin? şu nine,
Şu sahi toprak en sonunda, yazık!
Bunu benden mi duymalıydın Artık
Ve bakımsız harap olup gidecek

Acı şeyler, Halûk, fakat gerçek !

Hani bir gün seninle 'Topkapı,, dan
Geliyorduk; yol üstü bir meydan,
Bir çınar gördük: enli, boylu, vakur
Bir ağaç; hiç eğilmemiş mağrur
Koca bir gövde; belki altı asır,
Belki ondan da fazla, dalgın, ağır,
Kaygısız bir ömür sürüp gelmiş;
Öyle serpilmiş, öyle yükselmiş,
Ki civarında kubbeler, damlar
— Serteser secdegiri istiğfar —
Onu haşyetle seyrederek gibidir.
Duyulan hep onun menakıbidir.
Görülen hep odur uzaklardan
Fakat ayyûka serçeken uzanan
Bu mehabbetli gövde çırcıplak,
Ne yeşil bir filiz, ne bir yaprak...
Kuruyor; ah, pek yazık! şu derin
Şerha böğründe belki bir hâin
Baltanın, bir gazepli yıldırımın
Zehridir... Söyle, ey çınar, bağrın
Hangi odlarla yandı? hangi siyah
Kurt içinden kemirdi? hasta, tebah,
Seni kim şimdi bağlayıp saracak?
Kim şifalar verip te kurtaracak?
Şu dönen kargalar başında senin,
Söyle, bunlar mıdır zehirliyenin?

Söyle, ey muztarip vatan, bildir:
Çektiğim hangi kanlı seyyiedir ?

Bu geçit işte böyle dar, mu'vec:
Ey şetaretli yolcu, sen yürü, geç.
Sen bu menhilde kalma, sıçra, atıl,
Bir ziya kârıbanı bul ve katıl.
Gez, dolaş kâinatı efkârı,
— Daima önde, daima yukarı! —
Pürtehalûk, hayatü kuvvetten
Ne bulursan bırakma, san'at, fen,
İtimat, itinâ, cesaret, ümit
Hepsi lâzım bu yurda, hepsi müfit.

Bize bol bol ziya kucakla, getir:
Düşmek etrafı görmemektendir.

Elvedâ, ey sevimli yolcu ! geçen
Gündüzün daima yüzün gibi şen,
Ruhu safın kadar beşuş olsun;
Geçtiğin yol çiçek çemen dolsun...
Elveda, ey şerefli yolcu! hayat
Bir karış yol; fakat şuun, akabat
Onu her gün biraz büker uzatır...
Ey şetaretli yolcu gün kısadır
Gece bazen mahuf olur; lâkin
Sen cesur ol, gayur ol. En sakın
Yolculuk uykudur. Büyük kuşlar
Yenecek dalga, yok, kasırga arar,
İşte bir yol ki hep çakıl ve diken;
Gececeksin yarın bu yoldan sen...
Gececeksin, ayakların yorgun,
Ellerin şerha şerha, bağrın hun,
Fakat alnın açık, yüzün handan,
Gözlerin ufka feyzü nur akıtan
Bir tecelliye müncezip, meshur...
Sen koşarsın o tayfı, nurânur
Yaklaşırken uzaklaşıp; çılgın
Bir behalûkle sen kucaklarsın,
O kocar: kolların açık, meshuf,

Atılırsın; o ta uzakta mahuf
Bir dikenlikte gizlenir ve güler;
Sen koşarsın, kırık ezik, müber,
Ellerin şerha şerha, bağrın hun;
Büsbütün teşne, büsbütün yorgun.
Sen yoruldukça yol uzar, artar;
Çalı dişler, taş ağrıtır, yırtar;
Çırpınır her dikende bir parçan...
Yine sen, pür emel, önünde uçan
O esirî hayalî kapmak için
Atılır, yırtılır ve inlersin.

Varsın uçsun bugünün değilse yarın
O senindir, mükedder olma sakın,

Koşan elbet verir; düşen kalkar:
Kara taştan su damla damla akar,
Birikir sonra bir gümüş göl olur
Ariyan hakkı en sonunda bulur...

Bunu hürmetle dinle; mazinin
Bu derin seslerinde bil ki senin
Bütün âtiyi sakitin yaşıyor.
Oku hep sernevişti âlemi, sor
Bütün esrarı istifasından
Sana bak nev'inin bekasından
Bahsederken beşer ne anlatacak:
Yaşamak hak, yaştamamak.. o da hak,
Adem evlâdı bıkmamış cidden
Ne ezilmek ne hakkı ezmekden.
Duymamış hiç bu işte yorgunluk:
Bir teşekki heman tokat, yumruk.
Yumruk elvermemiş, topuz vurmuş:
"Hak!..", diyen ağzı taşla susturmuş.
O da kâfi değil, bugün karalar
Ve denizler zehirli kumbaralar,
Bombalar, güllerle malâmal.
Biraz acizmişin zebunmusun, al
Bir tokat, bir tobuz, ya bir gülle;
İşte hakkın... Fakat güzel belle:
Sen de birgün, cihan bu, kendinden
Daha âciz biriyle istersen
Aynı dilden tekellüm eylesin:

Sen de en gür belâğatinle sesin
Çıktığı, yettiği kadar gürlər
Ve yakarsın... Sema da şimşekler,
Yıldırımlarla aynı dersi verir,
Bütün âlem esiri kuvvettir.
Buna râzı değil ukul, elbet
Hakdadır, haktır en büyük kuvvet.
Dün sönük titreyen bu şüphe yarın
Bir muşğşa hakikat... Ey yarının
İnkilâp ordusunda çarpışacak
Kahraman, öğren işte: Kuvvet-hak!
Ve bu düstur elinde biperva
Yürü, dünyayı fetheder bu liva.
Düne bir kerre bak; düşen, kalkan
Hep delilinde haklı. hakkı yakan
Yine haktan alınma bir şüle;
Hakka baş kestiren kılıçta bile
Parlıyan hak.. Fakat senin kılıcın
Hakka sıyrılmazın, ya çarpılsın!
Beklerim bir zafer esasen ben,
Kılıcından ziyade kalbinden.

Ey Bizansın çürük, sukut alût
Kollarından, pürıştiyakı suut,
Sıyrılan yolcu, bakma arkana hiç;
Seni bir lâhze etmesin tehviç
Onun ahlâkı solduran nazarı.
— Daima önde, daima yukarı! —
İşte fermanı azmü pervazın.
Üç git, eflâki sun'u i'cazın
Bütün etbak şarıkında dolaş;
Ferşi geç, arşı atla, sidreyi aş;
Gör, ne var maverada ibrethiz
İtilâ — içtira — deha engiz...
Topla, fırlat, ne varsa, taş iğne,
Şu muhitin seri rehavetine.
O biraz belki canlanır, ve senin
Zahmetin, himmetin, ve fazlın için
Koyar elbet vatan, bu hasta nine
Bir sıcak buse terli nasiyenel..

Bir hicranı muvakkatten sonra

Sakin, soruyordun bana: "Giryan ne demektir?,"
„Giryan!. Onu geç, anlamadım ben de!" diyordum;
İnkâr ediyordum.
Dalgın, soruyordum sana! "Hicran ne demektir?,"
„Hicran... Onu hiç bilmiyorum işte!," diyordun;
İsrar ediyordun.
İnkâr ile, ibham ile mânayı hayatı
Sevdamızı bir vahai gaflette yaşattık,
Baziceî âmal ederek hep sadematı
Bir mehdi serabide çocuklar gibi yattık...
Yattık, uyuduk, sevdik, inandık, oyalandık;
Ufkun o derin sinei safındaki lerziş
Her gün bizi şafkatle kucaklardı; karanlık
Bir zairi meçhul idi. Hep nurü nevaziş!
Çaketti, biz etbakı tahayyülde uçarken,
Bir sadmei balile hakikat bu zılâli;
Öğretti hayat en acı bir ders ile birden!
En giryeli hicranı... Bütün hüznü leyâlî!
Artık soramam ben sana: "Giryan ne demektir?,"
„Giryan... Onu geç, anlatamam ben.." diyemezsin;
İsrar edemezsin;
Artık soramazsın bana; "Hicran ne demektir?,"
Hicran mı? evet; ah onu inkâr edebilsem.
"Bilmem!," diyebilsem!..

Hayat

Bugün hayatı müselsel bir ihtiyacı siyah:
Bugün saadeti gafil bir iştıyakı tebah,
Bugün teneffüsü yorgun, kadit bir sürü "Ah!,"
Olan bu cem'iyet;

Bugün zehirlerinin ka'rı neş'esinde yüzen,
Bugün doğan çocuğundan terane beklerken
Fiğan duyan beşeriyet, bu nuhbeî hilkat,
Nedir bilir misin, oğlum?... Önünde harelenen
Şu mâi safhaya bak; şimdi ansızın seni ben
Tutup ta fırlatırsam onun derinliğine;
Düşün biraz ne olur?.. Korku bilmesen de, yine
Tahammül eyliyemez, çırpınırsın, ağlarsın;
Zavallı kollarının hükmü yok ki kurtarsın!
O mâi şey seni yuttukça haykırır, bağırır,
Fakat halâs olamazsın; omuzlarından ağır,
Haşın, demir iki el muttasıl itip zedeler!
Ve çare yok ineceksin,.. Bu işte ömrü beşer.

Hayır, bu zehrime sen vâris olma, evlâdım;
Yarın, ümit ediyorlar ki, bir genişçe adım,
Bir atlayış; — ne diyorlardı pek de anlamadım, —
Hayatı kurtaracak;

Beşer bu şimdi muazzep sürüklenen meflûç,
Adım adım edecek zirvei halâsa uruç...
İnan, Halûk, ezeli bir şifadır aldanmak!

Fikre hakındaki ihtisaslar

Bazı Edip ve mütefekkirlerimizin Fikret hakkındaki mütalea ve ihtisasları

Şairiâzam Abdülhak Haamit Beyefendinin ihtifal münasebetiyle kendilerine gönderdiğimiz mektuba verdikleri kıymetli cevap

.....

Lulufnamenize cevaben arzelmek isterim ki ben merhum Tevfik Fikret için her ne desem onun büyüklüğünü meydana çıkardığı eserler kadar izhar ve itade etmiş olamam.

Tevfik Fikretin hayali ve hatıralı kemalâtı daima herhayat ve mecmuai asarı lâyamut bir dihistanı edebiyattır. Pek kadirşinasane olan teşebbüsünüzü şayanı tebrik bulur ve feveccülünüzle ayrıca kendim de müffehir olurum efendim

Abdülhak Haamit

Tevfik Fikrete büyük şair demek kâfi değildir. Çünkü şair denilen müteşairler de var. O, bir büyük mütefekkirdi. Kariyerini de mecburu tefekkür eden bir şahsiyeti mümtaze, edebiyat âleminde bir nuru nevzuhur, bir hayatı tertütaze idi. Merhum lâyemuttur.

Abdülhak Haamit

Fikret bizim muasırımızdı, fakat şüphe yok ki asrımızın adamı değildi, belki de hiç bir asrın adamı değildi, başlıbaşına bir asrı âdamiyetti.

.....

Hayat edebiyesinde Fikretin gençliği yoktur ve yaşamış olsa ihtiyarlığı da olmayacaktı, onun kalemi ve sanatı kâhilü kâmil doğmuştu. Bu noktâ nazardan Fikrete benzeyen yalnız iki dahi tanıyorum: Resimde Rembrandt musikide Wagner.:

Cenap Şehabettin

Fikret, edebiyatımızı asrileştirerek hakiki rolünü hakkıyla ifa etmiş bir dahimizdir.

Ziya Gök Alp

Bence Fikretin ruhundaki ebediliği ne tamamlayamadığı nazım inkılâbında, ne şekle verdiği yeniliktedir. Ancak mefkûresinin yüksekliğindedir.

Hakkı Tarık

Fikret benim nazarımda herşeyden evvel büyü ve mükedder bir namustan ibarettir.

Hamdullah Suphi

Tevfik Fikret kusursuz bir şair, mükemmel bir insandı. Sanat, ahlâk ile mukayyet değil iken o, fazileti güzelliğin fevkinde tutarak bir sanatın temayülâtını çok defalar faziletin mevduatına feda etmekten çekinmedi. Onun için güzel olmayan bir fazilet, faziletten mahrum bir güzellik kalmıştı.

Süleyman Nazif

İstikbali keşfetmek aklımızdan geçmez, fakat öyle zannediyoruz ki memleketimizde hakikî, yüksek bir edebiyat doğduğu zaman ilk sahifesinde birinci milli şairimiz diye Fikretin ismini yazacaktır.

Yusuf Şerif

İlk defa olarak Türk dilini ruhun besitesi yapan Fikkettir. Lisana benliğini veren, konuşulan dili kalemle söyliyen gene odur.

Hıfzı Tefvik

Fikret ateşin okları ile bu hayat sahra-

Ahme

Faziletin haşini de elbet muhteremdir. Tevfik Fikret namına birgün heykel dikilmek istenilse ona sert çehreli, en ufak müsamahayı affetmez, şedit, kahir bir tavır vermek lâzımgelecektir.

Yunus Nadi

Talebelik hayatımda hayal ve tefekkürüme enis ve rehber olan Rebabı, talebelerime okutmağa başladım. Rebabı, sonra Halûkun defteri derslerimin yegâne ve en zengin menba ve me hazını teşkil etti. Bugünün gençleri inkılâptaki vatani vazifelerini o mecmuanın, babalarınınkinden daha şefik sözlerinden öğrendiler.

.

Fikret feyzini “şarkın garbe açılan ilk

İktidarım olsa Sultanahmet meydanının denize bakan tarafında muazzam bir edebiyat kütüphanesi yapar ve ta karşısına Eflâton gibi geniş omuzlu pulât göğüslü, açık alınlı Fikretin bronzdan heykelini dikerdim.

Selim Sırrı

dericesi,, diye tavsif ettiği Sultani de aldıktan sonra, o feyzi emsalsiz bir fazlalıkla o mektebe, diğerlerine ve bütün bir nesle isar etti. Mektep çocukları hayata, hayatın namus ve faziletine en bülent hutbeleri kendi kitaplarından, hocalarının, babalarının nasihatlarından ziyade onun sihirkâr bir tesirle ta kalbe nufuz eden sesinden dinlediler.

Hüseyin Ragıp

Fikret ve Terbiye

Fikretin şairliği - herkes bilir ki - hayal şairliğinden ziyade hayat şairliği idi. Onun hissi şairanesi hayalden ziyade hakikat karşısında galeyana gelirdi. Böyle, ilhamlarını bile hayattan alan Fikret, terbiyenin de asıl hayattan geleceğini bilir ve "telkin ile terbiye,, hususunda şayanı hayret bir nüfuz ve muvaffakiyet gösterirdi... Fakat Fikret, bizim için, yalnız muallimliği ve müdürlüğü ile değil hatta şairliği ile de bir mürebbi, hem de müstesna bir mürebbi olmuştu. Hiçbir şairimiz çocuklarla gençleri Fikret kadar düşünmedi; hiçbir şairimiz gençlerle çocuklarına ruhlarına hitap etmenin yollarını Fikret kadar arayıp; hiçbir şairimiz "ahlâk ve terbiye,, endişesile "telkin ve tehzip,, kas-tile Fikret kadar şiir yazamadı..

"Halûkun defterleri,, ile "Şermin,, bu yolda yazılmış terbiyevî eserlerin ilk şah-eserleri oldu...

Sâtı

Ağladın, çok zaman da ağlattın !
İnledin bir yetim için karda
Kevser içtin, fakat zehir tattın
Gezdi mısraların dudaklarda.

Halit Fahri

Fikretin simasını tebartız ettiren husu-siyet pek yüksek bir şair oluşu değil, bugüne kadar hiçbir edibimizde görülmiyen sahil ve kavi bir "zevk,, e malik bulun-uşudur. San'atın kutsiyetini herksten evvel en iyi idrak eden Fikrettir.

O hakikata insanca bir ahlâk telkin ediyor. Gençliğe "çömez olmayınız,, diye haykırıyordu. Seciyesizliğin neticelerini gören Fikret daima ondan iğrenmiş ve yarının gençliği karşısında yıkılmaz bir "seciye heykeli,, olmuştur. Fakat zavallı üstat, hayatta bunu müsbet bir şekilde gösteremedi, muhitinin renk-sizlikleri, yahut renkten renge girişleri onu menfileştirdi. Bebek tepesine kaçtı. Dün bu menfiliğine kızanlardan biriydim. Diyordum ki: " beşerde çamur varsa onu altınlaştırmağa çalışsın, kendim çamurlan-mıyayım diye korkmak ve kaçmak bir fazilet değildir.," Bugun yalnız bu fikrim-den rücu ediyorum ve üstadın hakkını idrâk ederek ruhundan af diliyorum.

Ali Canip

“ Fikret „ i

Düşünürken

“Fikret,, in yazılarını ne vakit okusam sinirlerimin gerildiğini. yumruklarımın meçhul ufuklara doğru sıkılıp sallandığını hisseder ve görürüm. O, fenalıklara, ahlâksızlıklara ve beşerin zilletlerine karşı o kadar derin ve samimî yazmıştır ki benim günahkâr ruhum bile onun yazılarıyla meşgul olduğu zaman Fikrette gizlenen ulvî maneviyet ile beraber gayri iradî yürür:

İnsanlığı pamal eden alçaklığı yık, ez;
Billâh yaşamak yerde sürüklenmeğe değmez..

Ve sonra:

Gafletlere, zilletlere: zulmetlere lânet,
Sen doğ bize, sen doğ bize, ey fecri hakikat!,,

Ben, Fikretin daima biraz yüksek, biraz haşin ve mütehevvir ifadelerini daha çok severim:

“Topla, fırlat ne varsa taş, iğne
Şu muhitin serri rehavetine.,,

Evet, Fikret, en gür ve belîğ sesile seri gaflet ve ihmalimiz fevkinde yükseliniz, yükseliniz, diye nida eden bir hatif til

Onun daim bedbin denilen ruhunda ben bilâkis en ziyapaş bir menbâ nur ve ümit gördüm. “Halûkun vedaında,, “Ümit ölmez,, de, “Ferda,, da Fikret nekadar nikbindir:

Elveda ey sevimli yolcu! gecen,
Gündüzün daima yüzün gibi şen,
Ruhu safın kadar beşuş olsun;
Çeçtiğin yer çiçek çimen dolsun...
Elveda, ey şerefli yolcu! hayat
Bir karış yol; fakat şuun, akabat
Onu hergün biraz bükür, uzatır...
Ey şetaretli yolcu, gün kısadır;
Gece bazan mahuf olur; lâkin
Sen cesur ol, gayyur ol. En sakın
Yolculuk uykudur; büyük kuşlar
Yenecek dalga, yok, kasırğa arar.

Gençler, bütün ümidi vatan şimdi sizbedir :
Herşey sizin, vatan da sizin, her şeref sizin;

.....

Evet, Fikret şiirlerinde nikbinliği de terennüm etti; fakat onun pek hassas ruhunda vakıalar, hadiseler ne akisler bırakmışsa Fikret, kırık rebabile onları çalmıştır. Sevgili vatanın karanlık ufuklarında bir şulei deha görünce Fikret “Sabah,, ı terennüm etti, “Rücu,, u yazdı; fakat o karanlık ufuklar büsbütün kararak sesi şimşeklerin, fırtınaların, nihayet hercümercin doğacağını hissedince Fikretin bütün hassasiyeti inledi “Revzeni mahlû,, “Tarih,, “Rebabin cevabı,, meydana geldi. Ben o kadar diyebilirim ki: Fikret milletle güldü, milletle ağladı. O, millî ruhun en hassas barometresi oldu. Dün “Rebabı şikeste,, nin gayri matbu nağmeleri, fer-yatları nasıl ruhumuzun en yumuşak bir enisi olmuşa bugün de “Rebabı şikeste,, “Halûkun defteri,, hassas ve faziletkâr gençliğin en mukaddes kitabıdır.

“Halûkun defteri,, ni baştan başa hatmettiğim zaman insanlığı anlarım. Ah ne olurdu, bizim uyuşuk, hasta. alil ruhumuzu bukadar yüksek, bukadar temiz, bukadar ilâhî... heyecanlar içinde yaşatacak birçok şiirlerimiz, şairlerimiz olsaydı!

Gençlik terbiyesi böyle lâyemut ellere çok muhtaçtır. Hâtsiz, hesapsız şüunun kaban, alçalan dalgaları arasında gençlik selâmet sahilini ancak Fikret gibi kuvvetli nurlar sayesinde bulabilir. Bu kuvvetli nur bir zamanlar bize çok yaklaştı. Fikret necat ve hayat getiren bütün fikrile, bütün kalbile “Sultani,, mize girdi. Ne yazık ki zaif gözlerimiz bu kuvvetli nura dayanamadı, kamaştı; o bizden kaçmadı; biz ondan, günahımızdan korkarak kaçtık, kaçtık...

SÖZ TERBİYESİ

Ben Fikretin ne tapındığım fazilet ve yüksek ahlâkımdan, ne şairliğinden, ne de felsefeciliğinden bahsedeceğim.

Fikreti çok iyi anlayan ahlâk ve edebiyat üstadlarımız, onun bu müstesna meziyetlerini ne kadar kıymetli görüşler ve duyuşlarla tahlil etmişler, ne güzel kalemlerle tasvir eylemişlerdir.

Bu zevatın Fikret hakkındaki yazıları, zaman zaman okumak cidden insan için büyük bir istifade, adeta bir ihtiyaç.

Çünkü Fikretin şiirlerinde ve bizzat hayatında insanları nasıl hakka, hakikate, fazilete çeken kuvvetli bir incizap cevheri varsa, Fikrete dair olan bu yazıların muhtaleasında da aynı ruhu görürsünüz.

Ben bu zemin üzerinde birşey yazmıyacağım, daha doğrusu yazamıyacağım. Çünkü yazılanlar okadar eksiksiz, okadar kuvvetli ve güzel ki..

Fikretin doğrudan doğruya mektepçilik mesleğimize temas eden yüksek terbiyeciliği içinde nasılsa söylenmemiş, yazılmamış bir mevzu hatırıma geldi:

“ söz terbiyesi „.

Düzgün ve güzel söz söylemek terbiyesi, hakikaten çocuklar için çok mühim bir meseledir.

Hakiki fikir terbiyesi, ahlâk terbiyesi kadar: söz söylemek terbiyesini de düşünen yine Fikret olmuştur.

İnsanları hayvanlardan farkettilen en kuvvetli vasıflardan biri olan (natika cevheri) de elbet terbiyeye muhtaçtır.

Diyebilirim ki yüksek mürebbimiz Fikret, mekteplerimizde bu ihtiyacı ilk hissedilen, ve bunun için ilk defa çalışan bir insandı.

Mektebimize Fikret gelmeden evvel, bizim ve bizden evvelki neslin tahsil devrimizde sessiz, pısırik, mahcup çocuklar, o zamanki idare adamlarının ideal talebeleri idi.

Herhangi birşeyi sorduğunuz zaman çocuğun sıkılanı, serbes cevap vermiyeni, ayıp birşey yapıyormuş gibi yerlere kadar kızaranı makbul ve merguptu. Derslerde bile talebenin kendine has, tabîî lisanla anlatanı değil, ezberliyen, tıpkı kitap gibi, tıpkı hoca gibi okuyanı ve belleyen müreccahtı.

Teneffüs zamanları bahçede oyun oynıyacağına, koşup bağıracağına, biraz yarınki hayat için yırtılacağına, bir köşeye çekilip kitap okuyan veya koridorun kuytu bir yerine büzülüp ders ezberliyen biçare çocuklara — ki hamd olsun idarenin bütün bu efendilere bahşettiği imtiyazlara rağmen ekalliyeti teşkil ediyorlardı — o zamanın mektepçileri ne kadar hayrandı..

İkişer ikişer sınıflara girer çıkarken konuşmak yasaktı. Mutaleada herhangi birşeyi sormak yasaktı. Yemekhanede bile görüşmek yasaktı.

İnsanın en tabîî bir ihtiyacı olan konuşmak, söz söylemek hususunda bilmem niçin bu kadar titiz hareket olunurdu!.. Bize, bu konuşmak yüzünden ne kadar çok ceza verirdiler.

Mürebbi Fikret, müessesemizin idare makinasını eline aldığı gün, çok kıymetli arkadaşı Salih Keramet beyefendi ile, merhumun etrafında hakikî ilim ve fazilet halkası teşkil eden çok değerli talim anasırı — ki Fikret çekildikten sonra hepsi istifa edip, gittiler — mektebimizde

bu “söz düşmanı,, disiplin sistemini elbirliğile yıkmışlardı.

Artık mahcup, pısırik ve sinsi çocuklar takdir değil, birer birer takip olunmağa başlandı. Bunlar bir nevi gabi çocuklar gibi, anormal addedildi. Ve, bir çoğu ıslah edilip kurtarıldı.

Sorulan şeylere cevap verirken, söz söylerken lüzumsuz yere kızarmamak, serbes ve düzgün söz söylemek işleri ile yalnız Türkçe lisan dersleri hocası değil, bütün muallimler alâkadar oluyordu.

Bu umumî takipten başka her hafta, pazartesi günleri, öğleden sonraki dersler “hitabet ve inşat,, *exercice* lerine tahsis edilmişti.

Sıra ile, hemen her talebe arkadaşlarına konferans veriyor, okunan derslere ait, veya hariçten intihap olunmuş mevzular üzerine müsahabeler ve nutuklar tertip olunuyordu. Bazan bu konferanslarda sınıf muallimleri de hazır bulunuyordu. Bunlardan başka arasına şiir ve nesir parçalarını da güzel okumak tecrübeleri yapıyordu.

Talebeyi okuduğunu, dinlediğini iyi anlamaya ve iyi söylemeye alıştırmak için sese tabî edayı vermek, yerlerine göre kelimelerin ahengine riayet etmek, okunan parça mensur olsun, manzum olsun herhalde konuşur gibi, alelâde birşey anlatır gibi okumak, arasına metin hulâsaları yapmak, konferanslarda dinleyenleri sıkılamak için uzun söylememek, muhataplar üzerinde “keşke daha söylese de dinlesek,, iştaha ve arzusunu bırakacak derecede tatlı ve tabîi söylemek hususlarında muallimlerimizin pek çok gayret ettiği görülürdü.

Hakikaten talebe ancak bu suretle okuduğu şeyi lâyıkıyla anlayıp hazmedebilir. Fikirlerin, hislerin ve hayallerin nüfuz ve inkişafı ancak bu terbiye ve tedris usulü sayesinde temin olunabilir, monoton okuyuşla, ezbercilikle değil...

Bazı zevatın pek güzel söylediği gibi çok hassas bir şair olan Fikret, hayal adamı değil, hakikat adamıydı. Hırçınlıkları bunun en güzel isbatıdır.

Bu büyük mektepçimiz (Söz terbiyesi) hususunda da tatbik ettiği usulün çocuklarda geçici olmasını değil, kökleşmesini, hakikat olmasını ister, onlarda itiyat halini almasına çalışırdı. Bunda çok musırdı. İşte konferans salonunu bilhassa bunun için yaptırmıştı.

Hiç unutmam, bir pazartesi günü idi. Akşam teneffüsünde idik. Büyük bahçede sıralanmış, birinci timden top oynayan arkadaşları seyrediyorduk. Ben kapıya yakın bir yerde idim. Hademe geldi. Beni müdür beyin çağırdığını söyledi.

Fikret merhum yanında misafir olmadığı zaman müdiriyyet odasına bitişik olan küçük odada çalışır, idare arkadaşlarını ve talebeyi orada kabul ederdi.

Ben o tarafa gelirken Fikret merhumla pederimin müdiriyyet odasından çıktıklarını gördüm. Yanlarına gittiğim zaman pederime hakkımda teveccühkâr sözler söyledi. —Fikret bunu kabahatlı çocuklara da yapar, ve çok müessir sözlerle çocuğun izzeti nefsinı okşar ve çok kerre affederdi.—

Koridorda yürüyorlardı. Ben de arkalarından gidiyordum. Kendi tesis ettiği kütüphanenin önüne kadar geldik. Oradan lâboratuvarlara giden koridora saptık. Yerde uzun tahtalar ve hatıllar vardı. Onların arasından geçtik.

İşte konferans salonu bu sıralarda inşa olunuyordu.

Sahnenin yanındaki kapıdan içeriye girdik. Salonun ön kısmında, yalnız sahnenin etrafındaki zemin tahtaları çakılmıştı.

Burada merhumun pederime söylediği sözler hiç hatırımdan çıkmaz:

“ Bir konferans salonu yaptırıyoruz. Burası tesadüfen mektebin camisi üzerine

isabet ettiği için haricte, birçok tuhaf sözler oldu. (Cami üzerine tiyatro olur mu?) diye ortaya bir mesele çıkardılar.

İstipdat idaresinden bunu beklerdim. Fakat artık hürriyet devrindeyiz. Bilmem bu kadar dar zihniyetle nasıl ilerleyeceğiz.

Ben bu salonun altında cami olduğunu hiç aklıma bile getirmemiştim. Bu iş için ben bir tek şey düşündüm, bir maksada hizmet edeyim dedim.

Görüyorum, dikkat ediyorum, çocuklarımız umumiyetle çok sıkılgan. Değil bir heyet huzurunda, bir kişi karşısında bile düzgün ifadeleri yok. En kısa bir cevabı verirken bile kızarıyorlar.. Sanki bir cürüm işliyorlar. Bu çok fena. Halbuki yarın bu çocuklar meclise girecekler, meb'us olacaklar, nazır olacaklar, sefir veya mürahhas olacaklar.

İşte bu konferans salonu çocuklarımızı güzel söz söylemeğe alıştırmak için işimize çok yarayacaktır. Ben yalnız bunu düşündüm „.

Fikreti pek sevdiği mektebinden ve talebesinden ayıracak derecede menfi rol oynayan bu (cami üzerine tiyatro) sözünü, bu resmî dedikoduyu konferans salonuna her girişimde acı acı hatırlıyorum.

Hürriyet devrinin bu yobaz ruhu hakikaten ne acı.

Tevfik Fikret

Tevfik Fikret büyük şair değil, fakat temiz şair, ahlâk ve fazilet mürşidi idi.

Temizlik onun her cephesinden göze çarpar;

Uslûbu temizdi: Koca “ Rûbobi Şikeste „, sinde bozuk bir cümleye, yerinde kullanılmamış bir kelime ve terkiibe tesadüf olunmaz. “Rûbap,, tıpkı “ Josée - Maria de Heredia,, nın “Les tarophées,, si gibi bir eserdir.

Münekkitler: “ Çatılmış iki hançer kaşlar „, gibi bir iki kusurla “ melul ile eytül „, kafiyesinden başka hata bulamazlar.

Ahlâkı temizdi: Kendisini benim gibi yakından tanıyanlar rûbap şairinin metin seciyesini, temiz ve daima iyilik düşünen müfekkeresini takdir ve takdis ederler.

Bence Fikretin büyüklüğü, bütün gençliğe temiz bir ahlâk ve eğilmez bir cephe, sağlam bir seciye telkin etmesindedir.

O bir fazilet heykeli olarak kalacaktır.

Fakat ah Fikret ne olurdu? Beşeriyetçi olacağı yerde biraz daha “Türkçü,, olsaydı!

Fatih İsmail

Refet Arı

F İ K R E T

ve

Felsefei Ahlâkıyesi [1]

Geçen sene bu vakıtlar anî vefatile aramızdan büyük bir boşluk bırakarak giden Fikret yalnız biri bile namını teyide kifayet edecek iki büyük ruha, iki büyük şahsiyete malikti; bir taraftan büyük bir sanatkâr, büyük bir mübdi ruhu taşıyan bu yüksek sima aynı zamanda bir ahlâk müçtehidî, her kalbe sığmayan büyük bir mefkûrenin menşei ve memerri idi. Fikretin bu iki simasını da biz henüz lâıyıkıyla tahlil edecek halde bulunamıyor ve onun kıymeti hakikiyesini takdir edemiyoruz: çünkü pek parlak bir ziya gibi dehaya da yakın iken değil, uzaklaştıkça nüfuz edilebilir, onun yüksek feyz ve kıymeti ancak uzaktan takdir olunabilir.

Bazı büyük ahlâk müçtehitleri, büyük filosoflar vardır ki onlar felsefelerini yalnız eserleriyle değil, hayatlarıyla de tesbit ederler: eğer Sokratın esasatı felsefiyesinden bize hiçbirşey intikal etmemiş, yalnız hayatının son dakikaları malûm olmuş olsaydı gene onun yüksek felsefesini anıyabilirdik. Çünkü Sokratın yaşadığı o dakikalar, kendi müttehimlerine karşı gösterdiği asalet ve gurur âdi bir hayat değil, yüksek bir felsefedir. Hatta bu büyük şahsiyetlerin eserlerinden ziyade hayatları inşa ve iman ettikleri mefkûrelerin yükseldiğini gösterebilir.

Fikret te bu nevi ahlâk münşilerindendir. Onun ahlâkî felsefesini ihata edebilmek için yalnız "Halûkun defterini," "Rebabı şikeste," sini karıştırmak kâfi değildir;

[1] Bu makule Fikretin vefatından bir sene sonra yazılmıştır.

bütün hayatına, hayatında duyduğu yüksek hislere, teellümlerenufuz etmek lâzımdır. Yazık ki o hayat, hiç olmazsa benim gibi birçok kimseler için, henüz muzlimdir. O yüksek kalbin fazilete karşı duyduğu heyecanı, aşağılara baktıkça hissettği teellümatı canlandıran levhalar yoktur. Arkadaşları vatanın kendilerine tahmil ettiği vazifeyi yaparak o büyük hayatı tasvir ve tenvir edinceye kadar Fikretin ahlâkının yükseldiği noktayı bulmak pek güç olacaktır.

Fikretin âsarına nazaran felsefei ahlâkıyesinin ulviyetini takdir edebilmek için yaşadığı zamanı ve muhiti düşünmek lâzımdır. Fikret hayatının en feyizli anlarını karanlık bir zulmün her ferdi, her mukaddes hissi ezmeğe çalıştığı zamanda, istibdat devrinde geçirmişti. Herşeyi kahreden, hiçbir ferdin mukaddes bir mefkûre taşımasına müsaade etmeyen o muhit bütün ef'ale mübah nazarile bakan azizlerine tabi sürü sürü insanlarla ruhunun kuvvetini tanımayan, insanlığını anlamıyarak esarete yaşamağı kendileri için mukadder addeden bir "mütevekkilin," zümresi doğurmuştu. Birinciler için kendi ikbal ve rahatlarını temin edecek her vasıta helâldi, onların nazarında perestîş edilecek bir gayei hayat varsa o da şöhret ve ceberut, hiçolmazsa âdi menfaattı. İkinciler için şu dünyaya ait mukaddes tanılacak hiçbirşey yoktu. İnsanın vazifesi şu "deni dünya,

da ne varsa hepsini tahkir etmekten ibaret. Bu iki zümreye mensup fertlerin hiçbirinde bir şahsiyet kalmamış, muhit birincisinde insanlık namına yalnız bir uzviyetten, ikincisinde en ufak sademe ile yıkılabilecek bir iman gölgesinden başka birşey bırakmamıştı. İşte Fikret bu iki zümreye birden isyan etti:

Yok yok, benim aksayi muradım
Karşımda ne bir debdebe görmek, ne de gülğün
Bir handei pürgamzei ikbal.
Ey hırsı zelim, al bütün`âmâl,
Âmâli zer, âmâli müzehher senin olsun.

Ezdin başınla taşları, yendin denizleri,
Tuttun elinde berki, uğrunda ejderi,
Tuttun ve bağladın; o senin şimdi en muti
En canlı aletin; odur ilkayi ruh eden
İşbahı mümkünata`senin kudretinle, sen
Büşüphe kendi kendine bir âlemi bedi,
Bir âlemi şüun ve bedayisin... ey hayat
Ey ruhu kâinat,
Takdis edin? beşer
Takdise müstehaktır; odur rabbihayrû şer

«Rabbî mümkünat!»

Fikret ne kendinden, ne de başkasından gelen esarete mütehammildi, vicdanını bir tarafa bırakarak yalnız nefsinin isteklerine tabi olmağı esaret addettiği gibi haricin her nevi tahakkümüne karşı inhina etmeğı zillet tanıyordu. Taptığı şey yalnız hürriyet yani vicdan ve şahsiyetti:

Ancak şudur aksayi muradım:
Bir gölge kadar hür yaşasaydım,
Bulsaydı hayalim buna imkân
Heyhat!
İnsan melek olsaydı, cihan cennet olurdu!

Fikretin lisanında hürriyetin "menafii serbestçe temin etmek," gibi âdi bir mânası yoktur. Her nevi tahakkümden vicdanın, benliğin azade olmasıdır. O da büyük filosof Kant-gibi hürriyet ve şahsiyeti en büyük gaye addediyor. onun için de insanı ve insanıyeti ulvî bir mefkûre biliyordu. Onun nazarında "hakk,"ın menşei de "bu idi." Binaenaleyh' Fikretin lisan ve mefkûresinden hürriyet, şahsiyet, in-

saniyet, nihayet hakkı ilfazi müteradif eden olabilir. Fikret en ufak haksızlığı hürriyet ve şahsiyete bir darbe gördüğü için bunu yapmağa icbar edebilecek nefsi ve harici bütün temayüllere, kuvvetlere karşı derin bir nefret duyuyordu:

Biraz âciz misin, zebun musun, al
Bir tokat, bir topuz, ya bir gülle
İşte hakkın... Fakat güzel belle
Sen de bir gün cihan bu, kendinden
Daha âciz birile istersen
Aynı dilden tekellüm eylersin,
Sen de en gür belâgatınle sesin
Çıktığı yettiği kadar gürlər
Ve yakarsın... Semada şimşekler
Yıldırımlarla aynı dersi verir:
Bütün âlem esiri kuvvettir.
Buna razı değil ukul, elbet
Haktadır; haktır en büyük kuvvet.
Dün sönük titriyen bu şüphe yarın
Bir müşa'sa hakikat... Ey yarının
İnkılâp ordusunda çarpışacak
Kahraman öğren işte kuvvet = hak

İstibdat ve tahakküme karşı ekser insanlar isyan ruhu taşırlar. Fakat biraz tahlil edilecek olursa görülür ki birçok kimselerin duyduğu bu hissi isyan ve nefret ulvî bir mefkûrenin rencide olmasından değil, menfaatları temin edilememesinden, izzeti nefislerine dokunulmasından mütevellittir. Vakıa bu gizli sebep ekseriya parlak kelimelerle örtülür fakat bu tahakküm kendi lehleride döndüğü vakıt hislerinin mahiyeti derhal meydana çıkar. O vakıt nefret incizap ve alkışa tebeddül eder.

Şahsiyeti olmıyan mefkûresiz insanların istibdat ve tahakküme karşı isyanları hep bu mahiyettedir. Fikretle beraber pek çok kimsenin ruhu Sultan Hamidin istibdadına karşı nefret duyuyordu. Fakat bunda Fikret kadar samimî pek az kimse vardı. Fikretin istibdada karşı gayzı ulvî mefkûresinin rencide olmasından mütevellit gayri ihtiyari bir galeyandı. Kalbinde öyle bir hürriyet, bir şahsiyet aşkı vardı ki her ne suretle olursa olsun hissettiği ufak bir tahakküm, bir haksızlık onu sızlatıyor, inletiyordu.

Fikretin şu tahlil ettiğimiz ahlâkî mefkûresi en derin, en samimî vatanperverliği muhtevidir. Fikretin felsefesine bakmıyarak yalnız bir iki kelimenin manasına, bir iki mısraın zahirî ve âdi talâkkisine istinatla onun vatanperverliğinde, hem en yüksek vatanperverliğinde ufak bir şüpheyeye düşmek, bu suretle milletin yetiştirdiği bu yüksek simanın kıymetini tenzile çalışmak büyük bir iftira, büyük bir haksızlık olur. Fikret gibi insanıyeti bir gaye, bir mefkûre tanınış olan bir dahinin müfrit vatanperver olacağına şüphe edilemez. Çünkü "insaniyet,, in en yakın, en müşehhas manası "vatan,, dır. İnsaniyeti mefkûre yapacak kadar yükselen samimî bir ruhun tapacağı mukaddesatın başında "vatan ve millet,,in bulunmaması kabil değildir. Fikretin felsefei ahlâkiyesi tenkit olunabilir, fakat vatanperverliğinden şüphe edilemez. Düşünmeliyiz ki bugün istikbalin gençlerine hissi vatanî vermek içiu kıraat kitaplarına sokulacak eser ararken en evvel Fikretin eserleri, Kenan, Hasanın gazası, Kılıç... İlâh hatırımıza geliyor.

Vatanın alâmından mütehassıs olan,

Söyle ey muztarip vatan, bildir
Çektiğin hangi kanlı seyyiedir?..

Diyecek inliyen Fikret aynı zamanda bütün mücahedatı, irfanı vatan yoluna tahsis ediyor:

Uç git, eflâkî sun'u icazın
Bütün etbakı şarıkında dolaş;
Ferşi geç, Arşı atla, Sidreyi aş;
Gör ne var maverada ibrethiz;
İtilâ - içtira - rehaengiz
Topla, fırlat, ne varsa, taş, iğne,
Şu muhitin seri rehavetine,
() biraz belki canlanır, ve senin
Zahmetin, himmetin, fazlın için
Koyar elbet vatan, bu hastanine
gir sıcak puse terli nasiyene

Ecdadımızın kahramanlıklarile, mefahirile dolu olan Osmanlı tarihi Fikretin ruhunda en nezih bir makes buluyordu:

Osmanlılık, ufukta kızıl bir bulut gibi.
Ulvi bir inkişaf ile etrafa raşeler,
Endişeler niser ediyor; şanlı mevkibi
Heryerde payı azmini lerzan, şikesteser
Bir inkiyada uyduruyor; bir kırık salı
Şahane bir donanmaya ancak nasip olan
Şahane bir zafer taşıyor, en küçük dalı
Tubayi saytu satvetinin dehre fer salan
Bir şehperi celâl açıyorken bugün... hayır,
Zannetmeyin, bugün düne hasretle ağlamak
Yahut dünün şükûhuna nisbetle, muhtazır
Zail bir ibtisamı seher, bir sönük şefak
Bir gölge görmek istiyorum; yok, bugünle dün
Kardestir; onda gördüğünüz nüsgu fitretin
Elbette feyzi bu nerde mevcut, evet, bugün
Siz varisi hayatısınız, dünkü milletin!..

Fikretin lisanında hürriyet yani şahsiyetle vatan ve insaniyet yekdiğerine karıştırmıştır. Daha doğrusu hepsi aynı mefkûre içine girmiştir; vatanın itilâsını şahsiyette, hürriyette görmüştür. Hür vatan, müteali vatan demektir.

Fikrette ferdiyetçilik tevehhüm etmek pek yanlış bir düşünce olur. Fikret kadar kuvvetli mefkûrecide ferdiyet endişesinin yeri olamaz.

Gör daima önünde esatiri evvelin
Gökten dehayi narı çalan kahramanını
Varsın bulunmasın bilecek namu şanı
Ey şanlı vatan bayrağı, bir gün seni oğlum
Bir mevk ibi ziheybeti hürriyet önünde
Çekmiş görebilseydim... O pürhande ölürken
Etmezsem eğer şevkini takdis ile secde,
Dünyada en alçak baba elbet ben olurum,

Fikret hayatında ferdiyetçi gibi görünmüş, Âşiyane çekilerek temastan muhteriz kalmış ise bunun sebebi onun pek narin ve hassas kalbinde, hatta mefkûresine olan imanının kuvvetinde aramak lâzımdır.

Fikret gibi dahiler bizim ruhumuzun durak yeri addettiği yerlerde durmazlar. Onların zekâsı istikbalin asırlarını deler, geçer... Binaenaleyh :

Toprak vatanım nev'i beşer milletim... insan
nsan olur ancak bunu iz'anla inandım.

Sözünü görerek onu fazla ileriye atılmış olmakla itham etmeğe hakkımız olabilir mi?..

Mehmet Emin

TEVFİK FİKRET'in himmetile, müdürlüğü zamanında yapılmış olan "Merasim salonu,, muz.

Zevfik Fikret Müdür

Fikret mektebi sultanî müdürlüğünde ne yaptı? Bunu tedrisat mecmuasının bastığı bir makalemle anlatmak istemiş-tim.

Fikretin bir sene içinde gösterdiği muvaffakiyetleri temin eden amiller, hususiyetler neydi? onları biraz araştıralım:

Edebiyatımız Fikrette, herşeyden evvel ciddî, sebatkâr bir inkilâpçı tanır. Mektepçilik aleminde müdür Fikret te iptida bu seciyeyi görür.

Meşrutiyetin ferdasında kendini tartan ve tartmayan her insan, ruhunu yeniliklere tamamen açık sanıyordu. Bilerek bilmiyerek, her ruh üç satırlık bir tebliği resminin sihrile kendisini değişmiş sanıyor; bir inkilâba [doğru yürümek istiyor, hiç olmazsa bir meyil seziyordu. Mazisinden, mazideki hayatının bütün safhalarından nefret eden birçok insan vardı. Aldığı nefeslere varıncaya kadar hatalı sanacak derecede maziyi uyuşuk, iğrenç, katil buluyordu.

İşte Fikret çoktandır ağır ağır sinmiş bir ataletin anî ve müthiş bir sarsıntıyı uğradığı bir zamanda müdürlüğe geldi. Kendi ruhunda da büyük bir inkilâp hissesi, bir inkilâp arzusu taşıdığı sırada natamam henüz inşaatı bitmemiş bir binaya girdi.

Gerçe mutlak bir hükümdarın iradesine göre geliş güzel kuruluvermiş bir lâbirente baştan başa yeni bir mektep şekli vermek imkânsızdı. Fakat birçok şeyleri düzeletmek için vakıt tamamiye geçmiş değildi.

Bu islâh işine koyuldu, ve malî cihetten sıkıntıya uğramadı. Çünkü o zaman

nezarete bulunan arkadaşlarının yardımından uzak kalmazdı. Abdurrahman Şeref bey gibi, Nail bey gibi Fikrete itimat eden bazıları da eksik değildi.

Su halde inzibatı ve zevki temin edebilmek için evvelâ tertibatı yerinde, taksimatı yerinde, telvinat ve tezyinat yerinde bir bina hazırды.

Fakat bina ne kadar mükemmel olursa olsun, kullanılmasını bilmiyen adamlar elinde bir kulübe kadar işe yaramayabilir.

Halbuki Fikrette iş yalnız badana ile boyadan, süsle gösterişten ibaret kalmadı.

Şeklin zerafeti, ruhun salâbetine doğru

görmek için hazırlanıyordu. Fikret, sultaninin mânen, maddeten tekâmülünü gaye edinmişti. Bir mektubunda diyordu ki: Mektebimizde sanat görebilmek benim en sevgili emellerimdendir Fikrat gibi ruhu yalnız ciddiyet ve samimiyetle dolu olan kabiliyetli bir adamın ağzında bu cümle kat'i ve derin bir merbutiyet manasını haizdir. Ve hakikaten bütün melekâtını müessesenin terakki ve tekemmülüne hasretti.

Fikret senelerdenberi Robert Kolej muallimliğinde bulunuyordu. O mektebin binalarını, malizemelerini, idare tarzlarını terbiye telâkkilerini gördü ve mülâhaza etti. Esasen tahsilini de mektebi sultanide bitirmişti. Sonra da epiy müddet aynı mektebin heyeti tedrisiyesi arasında bulundu, demek ki müdürlüğüne geldiği müessesenin tedris ve idarî mazisine dair bir fikre malikti. Ve iki muhtelif müessese arasındaki farkları karşılaştırmak, birinin eksiklerini ötekini tekâmüllerile kapatmak Fikret gibi müşikâf bir adam için zor değildi. Buna titizlik, iptilâ derecesine varan bir aşk ve merbutiyet te ilâve edin, o vakit bu adamdaki nihayet-siz faaliyet menbaasını anlayabilirsiniz.

Sultanî ve Aşîyan! bu iki kelime Fikretçe aynı manayı haizdi. Aşîyanın kapılarını nasıl bir dikkatle ve hangi renkte boyattıysa, salonunun duvarlarını ve tavanını hangi çiçekler gırlantlerle süslettiyse sınıfları da o mahiyette samimî bir uğraşma ile o renklere boyattı.

Mekteplerimizde musikî salonları, konferans salonları tanınmamış şeylerdi. Sahne, çocukları ahlâksızlığa hazırlıyan bir günah yeri gibi hiçbir darütedris kapısından içeri alınamazdı. Halbuki Fikret nazarında sahne bir genci hitabete, edebiyat zevkine, cemiyet hayatına sevkeden bir vasıta gibi telâkki edildi. Onun için konferans ve musikî salonlarını mekteplerimize ilk ithal eden o oldu.

Maddî ve manevî terbiyede mektebin Aşîyandan ve talebenin Halûktan farkı yoktu. Leylî hayatın sertliği bir aile şefkati, bir aile samimiyetile giderildi. Her-

şeyde bir nezahet görürdünüz: Şair, Mü-lâhiz ve bedîi Fikret, müdür, muallim ve nazım Fikrete büyük hizmetler görürdü.

Ummam ki Fikret iki yüz, hatta üç yüz pedagoji kitabı tetkik etmiş olsun, öyle pedagojinin kovuğuna barınsın, onun mabedinden bağırın mağrur bir kâhin değildi. Fakat fitraten mürebbiydi. ilmin eşîğinde görmezsiniz fakat şahsından-bir ilim taşıyıcıyı duyardınız. Fikrette sanatkârın ruhunda olan, hususiyetinden muhakemesinden dökülen munis, rehakâr bir ibda kuvveti, bir yenilik kıvılcımı vardı. Rusoları, Tolstoyları terbiyeciyadan kutsî ve ilâhî kabiliyetlerden hiç şüpheli yok ki Fikrette zerreler mevcuttu. His-sin ve zevkî selimin delâleti, görgü ve teması mülâhaza ve mukayese, azmü tem-mül terbiye ilmini Fikrette müşahhas bir hale getirdi. Giyinmesinden bir ilim alırdınız, konuşmasından bir ders alırdınız, hareketlerinin intizamından, sebat ve sükûnetinden, saffet ve samimiyetinden, vazifesine merbutiyetinden hep birer ilim alırdınız.

Ve işte bunun içindir ki Fikretin kısa fakat (intense) olan müdüriyet devri gayet şahsî bir devirdir.

Fikrette bağırıp çağırma ile, maiyetine cebirle, kudret istimalile hâkim olan haşin bir şahsiyet değil, yalnız kendi vazifesine merbutiyetle, kendi mesuliyetinden haberdar olmasile diğerlerine hâkim olan melih, vakur ve ketum bir şahsiyet vardı. Onun için gayet iyi ihtarla maiyetini iyi yola getirmiş; tenbelleri ürkütmüş, gizli kabiliyetleri meydana çıkarmış ve yükseltivermiştir. Meselâ onun bakışı, duruşu, konuşuşu kaygusuz bir insanda bile umulmıyacak tesirler vücade getirirdi. Onunla temas ettikçe gayri şuurî denebilecek bir faaliyet sizinle onun arasındaki müthiş farkları size gösterir. ve sizi nezahete doğru yükseltirdi.

Mubassırların ve muallimlerin, hademelerin ve memurların, talebenin müteakabil yükselişleri, nezaketleri, daima daha iyi ve daha güzeli aramaya teşebbüs etmeleri hep bu şahsiyetin harikulâde kudretinden doğuyordu. Fakat bütün bu kadar iyiliğin, bu kadar refahın içinde gene insan

düşünürdü. Bu pederane şefkat, bu aile hayatı samimiyetine benzer devir, bu mecmualar, müdürün talebesile teneffüs esnasında çocukları hiç sırnaştırmadan bu müsahabeleri, kimyahanelerin, yatakhanelerin intizamı, tedris usullerinin intizamı, tedris usullerinin yeniliği, bir kelime ile, bu fevkalâde seri tekemmül ne kadar sürebilecek bir saadettir. Çünkü bütün bunlar bir, nihayet iki şahsın ruhundan vücade gelen bir şaheserdi. Bütün tertibatı ikmal edilmiş müessis bir tarzda olamamıştı.

Bu biraz muhayyel hayatı andırır birşeydi. Çok mükemmel, etrafının çoraklığından çok ayrı, çok yüksek ve şairane bir hayattı!

Fikret uzun seneler muessesenin başında kalsaydı, fikrini, ruhunu anlıyan halefler yetiştirseydi bu devir o kuvvete devam edebilirdi.

Fakat dışarıdan ve yüzünden görenler için Fikretin yaptığı iş atalet ananesini kıran, diğer birçok mektebin ve birçok idarenin geriliğini yüzlerine haykıran bir cür'et gibi anlaşıldı.

Nitekim sinsi ve boş itirazlar günden güne çoğaldı; emekliyen yeniliği boğmak için bunak eskilikler hırsla atıldı.

Vazife ve mes'uliyetini bir his ve bir izzeti nsfis meselesi telâkki etmiş Fikret, bunların karşısında durmağa çok gayret etti. Yaptığı yenilikleri vücade getirmek emelinde bulunduğu yeniliklerin yanında pek ehemmiyetsiz görürdü. Ve muvaffakiyetinden bahsettiğiniz zaman hakikî bir tevazula henüz hiç birşey yapamadığından müteessir görülüyor. Okadar hücum ettiler ki nihayet, devam imkânını bulamadı. Ve istemiyerek çekildi.

Ve o bir senelik devir Sultanî hayatında bir masal gibi tatlı ve uzak kaldı. Muterizlere karşı paralanmış, güzel, itinalı ümitleri kabalıklarile kırılmış bir adam gibi cevap verirdi. "Avucuma bir yumurta koydular ve bunu kırma deiler.

Sonra parmaklarımı sıktılar, ben karşı koyabilecek dermanı kendimde buldum. Fakat sıkın ellerin kuvveti o kadar fazlalaştı, o kadar fazlalaştı ki, nihayet yumurta kırıldı. Israr etseydim parmaklarımdan cılık cılık akacaktı. Halbuki kendimi ve başkalarını kandıramazdım. Onun için duramadım!,,

Herhalde muhakkak ki Sultaniden ayrılmak Fikret için biraz hayattan ayrılmak gibi oldu. Ve tesellisini ancak bütün hayat ve sanatını gençliğe hasretmekte buldu. İşte darümuallimindeki, darülfünundaki dersleri işte Halûkun defteri, işte Şermin, hattâ işte Rebabın cevabı.

Ve sultaniden uzaklaşırken aldığı yara göğsü kuruyacağı güne kadar acıdı. Ölümünden üç hafta evveldi. Bir akşam onu kitap odasında vazih bir bitkinlik içinde buldum.

Rebabın cevabını heyecanlı, çarpıntılı bir kuvvetle okudu. Sonra: "Ben bu memleketin ruhuna, sanatına hiçbir hizmet te görmedim mi? Bütün bu yazdığım şeyler o kadar fena mı?,, diye sordu. Kirpiklerinde asılı duran iki yaş yere tenez-zül etmedi, yine kirpiklerinin yanında kurudu, gene Fikrette kaldı, Renkli camlarda solan günün son ışıkları necip alına ketum nurlu bir taç gibi dökülüyordu. Mağrur sanatkârın gördüğü haksızlıklardan mahrem şikâyeti o kadar ulvî bir manzaraydı ki:

Bilmem sözü nasıl o mecraya getirdi de dedi ki:

"Sultaninin önünden geçerken sanırım ki, iki el yapışır, yüzümü bir türlü o tarafa çevirmem. O kadar müteessir oluyorum. Ben mektebimiz için ne kadar samimiyetle çalışmışım ve çalışmak istemişim!,,

Fikreti muvaffak eden en büyük amil bu esash aşk. Bu müebbet merbutiyet değil miydi?

O akşam sesinde artık hayatın hiçbir hırsıyla alâkası kalmamış bir uhrevilik başlangıcı vardı.

Fikretin Şiir Mevzuunda Yaptığı Yenilikler

Fikret yalnız nazım şekillerini değil, şiirin mevzularını da genişletti. Tanzimatçıları da divan edebiyatına göre şiirin mevzularına vüs'at vermişlerdi. Onlarca tabiatın herşeyi şiire mevzu olabilir, tabiatın her manzarasında şairane birşey bulunabilirdi. Fikret işte şiir mevzuunu bu tabiat manzaralarının haricine de çıkardı. Guruptan, fecirden, buluttan, çiçekten hariç şeyler dahi pekâlâ şiir mevzuu olabilirdi. İşte bisiklete binen bir kadın, çubuğunu çeken bir şair, büyük ikramiye kazanan bir gazeteci, bir dairede intizarla geçirilen bir saat... Eskiden şiir mevzuu olarak hatıra gelmiyecek bütün bu şeyler, Fikretin elinde hep vezinli bir elbiseye bürünerek şiirin sahasına girdiler. Zaruret içinde iken "Yumuk elli,, yavrusu yüzünden gayrete gelip daha iyi bir refaha nail olan bir "küçük aile,, den pekâlâ bir katre şiir çıkarabiliyordu:

Son goncei sevdasını dökmüştü nihâlan
Son katrei gevherle bezenmişti çimenler.
Yani bu çocuk doğduğu gün pembe ve üryan
Kış en acı bir fakr ile gelmişti beraber,
Olmuştu küçük ailenin kalbi mükedder,
Ev bir yeni mihmana tahammül edemezdi,
Bir fazla tabak sofrayı bir dag gibi ezdi!

Fikret edebiyatımıza «resm» i getirdi. Bu işte iki safha vardı. Birinci safha resimden edebiyat çıkarmaktı. O zamanlar şairane tabloların resimlerine bakarak şiir yazmak moda gibi birşey olmuştu. bu gibi resimler, şair için hazır bir

mevzu oluyordu. Fikret te bu modaya uydu, fakat yalnız uymakla iktifa etmiyerek modayı genişletti. Zaten 'Serveti fünuna, edebiyat baş muharriri olmadan on beş gün evvel, gönderdiği ilk şiir, böyle bir resim tasvirine aitti. Bir sandal içindeki sevgilisine hayran hayran bakan bir gencin tasvirine ait bu küçük manzumeye «hayran» serlevhasını koymuştu. Fikretin bu işi tevsî etmesindeki rolü şundan geliyordu: Serveti fünün o şairane levhaları bilâhare bir kolleksiyon halinde neşretmek isteyince Fikret bütün o lavhalar için birer şiir yazmış, ve mecmua tarafından kolleksiyondaki her tablonun «Şairi meşhur Tefvik Fikret Beyin bir şiirile müveşşah» olduğu ilân edilmişti.

İkinci safhaya gelince: Bu, edebiyattan resmi çıkarmaktır. Yani yazılan bir şiirde bir resim gibi canlı bir tasvir kudreti bulunmasıdır. Fikretin edebiyatımıza resmi getirmesi asıl bu itibarladır. O, elindeki kalemi, icabedince bir fırça gibi kullanmayı bildi. Zaten, oldukça kıymetli bir ressamdı. Parmaklarında güzel sanatlara karşı hakiki bir istidat vardı, Rebaptaki «Resim yaparken» isimli bir şiirle bize bu kabiliyetini ifşa etmek fırsatını da bulmuştur.

Fırçam kadit bir ağacın hasta bir dalı,
Destimde müşteki heyecanlarla titriyor.
Güya çiçek diye.

On gündür işte uğraşiyor fikrû sana'tım

Bir mevci hisse vermek için şekli irtisam.
Seyreylerim bu levhayı artık aleddevam
Verdim emek diye!

İşte fırça ile yaptığı bu ressamlığı
kalemle de yapmak istedi. Bu suretle
edebiyatımıza tabiat manzaraları, birer
resim tablosu halinde, ilk defa olarak
onun kalemile girdi. Meselâ «şehitlikte»
şiiri bunlardan biridir, ve bu şiir, kendi
sahası dahilinde, hâlâ mümtaziyetini
muhafaza edecek kadar kıymetli ve
kuvvetlidir. Orada, yağmurdan sonra
gurubu, Göksunun durgun ve renkli
akışını; çöken karanlığın eteğini yırtarak
doğan ayın fıstık ağaçları üstünde
kurduğu nurlu tâkı zaferi, bir tabloda
seyreder gibi, görüyoruz:

Döküldü son kataratı seminei rahmet,
Güneş gurubediyor, pembe, mavi. leylâkî
Zilâl içinde güzel bir kadın vekarile.

Önümde Göksu, yeşil sathı bikarariyle,
Beyaz köpük dökerek nazlı nazlı dalgalanan
Denizde, bir lebi şefkat, bir incizap arıyor.

Bulutlariyle sema şimdi bir ridayı memat,
İnerken arza o muhiş rida, likayi kamer
Vakur ağaçların üstünden oldu gamzefiken
Birer cenaba mümasil duran o fıstıklar
Olup tehcümü envara cabeca hail
Kuruldu karşıma bir takı şuledarı zafer!

Fikret, «Avengi şuhur» ile, ilk dafa
olarak edebiyatımıza senenin on iki ayını
getirdi. Pastel halinde birer resim tab-
losu gibi, her ay, kendi hususiyetinin
damgasile, şiire bürünerek, kendisini
gösteriyor, ve on iki ay da, muhtelif
libaslarile gözlerimizin önünden geçit
resmi yapıyorlar. Mütehavvil ve kararsız
Mart, karışık basmadan entari giymiş
bir mahalle karısı kibidir.

Hırçın, sinirli bir kadının hali daimi!

Nisan, eline yeni açılmış çiçekli dal-
lar alarak, beyaz entarisile süzülüp
giden taze kızı andırıyor:

Çiçekli bir dala konmuş kanatlı hülya!

Mayıs, göğsünün tedevvürü tamam-
lanmış, güçlü kuvvetli, taze bir köylü
geline benzemektedir:

Mayıs bir köylü kızıdır, safü dilber şuhü
sevdakâr!

Temmuza gelince, artık mevsimlerin
en dolgunundayız; kızlar ve gelinler
artık velût birer ana olmuşlar, mahsuller
toplanıyor:

Mavi yeldirmeli bir köylü kadın
Dolaşır tarlada yorğun argın!

«Avengi tesavir» ile de, edebiyatı-
mıza, Fikretin kalemile, gene ilk defa
olarak, portre giriyordu. Edebiyatımızın
Füzuli gibi, Nedim gibi, Hamit gibi
büyük kudretlerinin çehreleri bir iki
çizgi ile canlanan portreler halinde bir
tacı mısra ile, bir tablo manzarasile
çiziliyor ve onların manevî hüviyetleri
birkaç beyit ile, manevî mefhumlara
şahsiyet veren sümbül resimler gibi
en bariz vasıflarile tesbit ediliyordu:

Gözünde şulenüma mihri ateşini İrak
Bakışlarında hüveyda hazin bir istiğrak
Dehaya nasiyei safı merkezi işrak
Soluk dudakları pürlerzişi süûdü firak
Eserlerinde bu sevdalı çehredir zahir
Bu çehre bence Füzuliye pek münasıptır
Bütün emelleri gönlünden eylemiş ib'at
Ne verseler ona şakir, ne kılsalar ona şât

Çiçekle nim bozulmuş rakik bir sima
Rakikü handebelep bir dehanı istihza
Dehası, şiveli, ahu bakışlı bir dilber
Olur o çehreye busişleriyle hüsnâver
Zeki nazarlarının handei kebudiyle
Tenevvür eyliyen ecfanı sanki pürşüle
Öter şu yanda nagamperveranın en güzeli
Dudaklarında Nedimin o günkü bir gazeli
Nedim, o, şiirimizin çehrei civanisi

Bir yağız çehre çatılmış iki hançer kaşlar
Yine hançer gibi keskin iki manalı nazar
Yadı ulvisi hayalimde bu manayı taşır
Bence Nefiye bu simayı mahabet yaraşır

Oh, ey muciz eda şairi şayeste gurur
İnliyor nayı beyanında neyayi mansur
Anlamazlar o tehevür o şikâyet niçin
Dahledenler sana feryadı mübahatın için

Öyle bir nehri muazzam gibi cuş etmişsin
Fakat eyvah! kurak yerde akıp gitmişsin

* *

Açık bir cephe, munis bir nazar, bırıtrati
mahrem

Fezayi bitenahisiyle epharü cıbalıyle
Bütün volkanlarile berkü radı pürçelâlile
Füruğu şuhu ezhariyle zulmayı leyalıyle
O fıtret pürgaraip bir tecelligâh, bir âlem

Uçar bali hayal açmış hakikatler semasında
Okur eşarı ulvi bir lebi saki havasında
Gezer tayfı mekabir, ruhlar zilli ridasında
Geçer hengâmeler, mes'udu, muzlim şatıru
naşat!

Fikretin edebiyatımıza yaptığı mühim
bir hizmet te şiirimize «layık» liği getir-
mesidir. Tanzimat üstatları bile o zihni-
yetten hakkiyla kurtulmamışlardır. Fik-
rettir ki Acem çeşnisi ve ümmet akidesini
atarak nazmımızın çehresini şarklılıktan
tamamen çıkardı. O, bu hususta yalnız
bizzat lâyük ve garplı olmakla iktifa
etmedi, kendi şiirini ümmetçilikten kur-
tarmakla vazifesini ifa etmiş telâkki
eylemedi, aynı zamanda o zihniyeti, ve
o zihniyete ait bütün akide mefhumlarını
yıkamak için taaruza geçti. «Tarihi kadim»
bu taarruzun mahsulüdür:

Din şehit ister, asüman kurban,
Her zaman, her tarafta kan, kan, kan!

Biz sabah isteriz, sabah, o uzun
Geceler, naimine hayır olsun

Devril ey köhne tahtı istiklâl
Ziri kahrında inliyor ensal

Ne şikâyet, ne kahrü istibdat
Ben benim, sen de sen, ne rab, ne ibat!

Yırtılır ey kitabı köhne yarın
Metfeni fikr olan sahifaların

Ben ki hepsinden işibah ederim
Kime sorsam diyor ki yok haberim

Şüphe bir nura doğru koşmaktır
Hakkı tenvir ukul için haktır

İşte en zorlu hasmın ey hallâk
Seni karşımda eyliyor ihnak!

Göçüyorsun da arşı ferşinle
Yok tabiatla bir inilti bile

Bu çöken, şarkın din namına yaptığı
batıl itikattı. Biliyordu ki beşerin tap-
tığı halikler hakikatta mevcut olan
varlıklar değil, insan muhayyelesinin
yarattığı mahluklardır.

Beşerin böyle dalâletleri var:

Putunu kendi yapar, kendi tapar!

Peki yıkılan bu şark akidesi yerine
neyi ikame etmeliydi? Çürümüş olan
akideyi yıkmak istiyor, pekki onun
yerine ikame edeceği dinç akide ne dir?
O manzumeye zeyl olarak yazdığı «Bir
mücahidin lisanından» da hakikî dinin
ve en doğru akidenin ne olacağını söy-
ledi. Anlıyoruz ki şaiirin kanaatinçe en
doğru din, tabiat ve hayatın dinidir,
hakikî dindarlık kâinatın azametine
hayran olmaktır:

Şimdi bihavfı cananü neyran
Süzerim fıtratı hayran hayran
Ben ne mabut, ne mabet bilirim
Kendimi hilkate âbit bilirim
Düşünüp işlemek ayinimdir.
Yaşamak dini benim dinimdir
Enbiyadan yaşarım müstağni
Bir örümcek götürür hakka beni!
Kitabım sahnı tabiat kitabı
Bendedir hayrû şerin esbabı

Dini hak, bence bugün dini hayat

İnkâr eylenemez ki Fikret hakikaten
yüksek bir sanatkârdı. Senelerce yalnız
gençliğe değil, kendi etrafındaki arkadaş-
larına bile tesir etti. Serveti fûnün nazmı
en ziyade onundur ve onun kadar hiç-
birisi tesirini uzatamadı. Bu itibarla
Fikret merhale olan ve bir devir açan
simalardandır.

İsmail Habip

İsmail Habip beyin yakında intişar edecek
olan edebiyat kitabından alınmıştır.

Ferda

— Bugünün gençlerine: —

Ferda senin; senin bu teceddüt, bu inkilâp...
Herşey senin değil mi ki zaten?. Sen ey şebap,
Ey çehrei behici ümit işte makesin
Karşında: bir semayi seher, safû bisehap,
Ağuşu lerzedarı açık, bekliyor... şitap!
Ey fecri handezadı hayat, işte herkesin
Enzarı sende, sen ki hayatın ümidisin,
Alnında bir sitarei nev, yok, bir afitap,
Afaka doğ, önünde şu maziyi pürmihen
sönsün müebbeden.

Sönsün müebbeden o cehennem; senin bugün
Cennet kadar güzel vatanın var; şu gördüğün
Zümrüt bakışlı, inci şetaretli kızcağz
Kimdir, bilir misin? vatanın,. Şimdi saygısız
Bir göz bu nazlı çehreye —Allah esirgesin,—
Kem bir nazarla baksa tahammül eder misin?
İster misin, şu aksakalın pakü muhteşem
Pişanii vekarına, bir kirli el demem,
Hatta yabancı bir el uzansın? Şu makberi
Razı olur musun. taşa tutsun şu serseri?
Elbet hayır; o makber, o pişanii vakur
Kutsi birer misali vatandır... Vatan gayur
İnsanların omuzları üstünde yükselir,
Gençler, bütün ümidi vatan şimdi sizdedir.
Herşey sizin, vatan da sizin, her şeref sizin;
Lâkin unutmayın ki zaman tündü mutmain
Bir hatvei samut ile takip eder bizi
Önden koşan, fakat gene dikkatle her izi
Tâmiğe yol bulan bu yanılmaz muakıbın
Şermendei itabı kalırsak, yazıkl. Demin
"Ferda senin," dedim, beni alkışladın; hayır
Birşey senin değil, sana ferda vediadır;
Herşey vediadır sana, ey genç, unutma ki
Senden de bir hisap arar âtiyi müşteki
Maziye şimdi sen bakıyorsun pürintibah,
Ati de senden eyliyecek böyle iştibah
Her uzvu girdibadi havayıçle sarsılan
Bir neslin oğlusun: bunu yâdet zaman zaman
Asrın, unutma, barıkalar asrı feyzidir:
Her yıldırımında bir gece, bir gölge devrilir,
Bir ufku itilâ açılır, yükselir hayat:
Yükselmiyen düşer, ya terakki, ya inhitat!
Yükselmeli, dokunmalı alnın semalar;
Doymaz beşer dedikleri kuş itilâlara!
Uğraş, dinin, düşün, ara, bul, koş, atıl, bağır;
Durmak zamanı geçti, çalışmak zamanıdır!

*Kimseden ümmidi feyzetmem, dilenmem perrü bâl:
Kendi cevvim, kendi eflâkimde kendim fâirim
İnhina favkı esareften girandır boynuma:
Fikri hür, irfanı hür, vicdanı hür bir şairim.*

Tevfik Fikret

